

INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

OROSANMÄLNINGAR INOM FÖRSKOLAN

En kvantitativ studie om förskolepersonalens
ansvarsroll samt förhållningssätt till anmälnings-
skyldigheten

SQ4562, Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 15 hp
Scientific Work in Social Work, 15 higher education
credits

Kandidatnivå

Vårterminen 2016

Författare: Lisa Berglöf och Lee Westholm

Handledare: Linda Mossberg

Abstract

Titel: Förskolepersonalens arbete med utsatta barn - En kvantitativ studie om förskolepersonalens ansvarsroll samt förhållningssätt till anmälningsskyldigheten.

Författare: Lisa Berglöf och Lee Westholm

Nyckelord: Anmälningsskyldighet, förskolepersonal, orosanmälningar, utsatta barn

Syftet med studien var att synliggöra hur förskolepersonalen förhåller sig till anmälningsskyldigheten. Samtliga kommunala förskolechefer inom Göteborgs Stad fick förfrågan om att låta deras förskolepersonal delta i studien. Empirin har samlats in i form av enkäter och totalt har 218 respondenter från samtliga stadsdelar inom Göteborgs Stad deltagit i undersökningen. Resultatet visade att förskolepersonalen känner en stor osäkerhet kring sin anmälningsskyldighet och efterfrågar mer kunskap samt tydligare riktlinjer. Vidare framkom att förskolechefen i många fall är den som beslutar om anmälan ska göras och att all oro inte anmäls på förskolan. Förskolepersonalen uppgav att samverkan med socialtjänsten brister och uttryckte en önskan om mer information samt återkoppling från socialtjänsten vid orosanmälningar. Uppsatsens slutsats var att lagstiftningen om anmälningsskyldigheten som riktar sig till den enskilde inte tillämpas på ett korrekt sätt.

Tack

Stort tack till alla förskolor och dess personal som deltagit och stöttat vår uppsatsidé. Tack till universitetslektor Hanan El Malla på Göteborgs Universitet för dina tips och goda råd som följt oss genom uppsatsens utformande. Slutligen vill vi tacka vår fantastiska handledare Linda Mossberg som engagerat sig i vårt arbete och givit oss det stöd vi behövt för att kunna genomföra denna uppsats.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Relevansen för socialt arbete	2
2. Bakgrund.....	3
2.1 Lagar och riktlinjer utifrån arbetet med samhällets utsatta barn	3
2.1.1 Socialtjänstens hantering av orosanmälningar.....	5
2.2 Former av utsatthet hos barn, reaktioner och konsekvenser	6
2.2.1 Barnens röst om stöd i sin utsatthet	9
3. Problemformulering.....	11
4. Syfte och frågeställningar	12
4.1 Syfte	12
4.2 Frågeställningar	12
4.3 Begreppsdefinition.....	12
4.4 Förförståelse.....	12
5. Teori.....	14
5.1 Socialpsykologi.....	14
6. Tidigare forskning.....	18
6.1 Barns utsatthet.....	18
6.2 Professionellas arbete med barns utsatthet	22
6.3 Internationell forskning.....	24
6.4 Sammanfattning av tidigare forskning.....	26
6.5 Kunskapslucka uppsatsen ämnar att fylla.....	27
7. Metod.....	28
7.1 Metodansats	28
7.2 Metodval	29
7.3 Enkät	30

7.4 Insamling av data och genomförande	30
7.4.1 Insamling av data	30
7.4.2 Genomförande och urval	31
7.5 Bortfall	32
7.6 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet	32
7.7 Etiska överväganden	33
8. Resultat och analys	35
8.1 Hur ser kunskapsläget ut bland förskolepersonal om olika former av utsatthet hos barn?	38
8.2 Vad har förskolepersonal för förhållningssätt till anmälningsskyldigheten och orosanmälningar?	40
8.3 Vilka svårigheter och förbättringsområden upplever förskolepersonalen utifrån anmälningsskyldigheten?	47
9. Avslutande diskussion	55
10. Litteraturlista.....	58
Bilaga 1, enkät	63
Bilaga 2, mail till förskolechefer	72
Bilaga 3, enkätens följebrev.....	73
Bilaga 4, följebrev Facebook	74

1. Inledning

Idén till uppsatsen uppkom genom erfarenheter av att ha utfört den verksamhetsförlagda utbildningen på socialtjänsten under föregående termin och fick information om att det generellt görs mindre orosanmälningar bland de yngre barnen. Statens offentliga utredning (SOU 2009:68) påtalar att ett flertal undersökningar, nationella och internationella, visar att endast hälften av all oro inom förskolan anmäls. Brottsförebyggande Rådet (2016) har inga exakta siffror då mörkertalet är stort gällande omfattningen av barnmisshandel. Detta beror delvis på att våld mot små barn sällan anmäls. Lundéns (2010) studie visar att förskolepersonal endast anmälde 11 % av den oro som misstänktes. Antalet anmälningar ökar dock successivt hos de viktiga grupperna föräldrar, personal i skola och förskola samt socialtjänst vilket förklaras utifrån att samhället har en stark ställning emot våld mot barn (Brottsförebyggande Rådet, 2016). Tanken på att anmälningsskyldiga inte anmäler all oro väckte intresset för att undersöka förskolepersonalens situation och vad som påverkar huruvida en anmälan görs eller inte. Skolverket har efterfrågat närmare exemplifierade situationer som bör anmälas utifrån att barn far illa men fick svaret att detta inte anses möjligt då varje fall är individuellt. Dock finns direktiv och stöd att få vid osäkerhet (Prop. 2012/13:10). Enligt Skolverket (2015) visar en undersökning att 82,8 % av Sveriges barn i åldern 1-5 år var inskrivna i förskolan år 2014, vilket innebär att förskolan tidigt får kontakt med majoriteten av barn i förskoleåldern och kan verka för större trygghet samt skydd. Små barn har inga andra erfarenheter än sina egna och kan därför inte ifrågasätta sina föräldrars beteende och handlingar. Många barn pratar inte om hur de har det hemma då de i sin värld antar att alla andra har det likadant. Därför kan omgivningen inte vänta på att de yngre barnen ska berätta. Vuxna behöver vara uppmärksamma på signaler, beteenden och symtom hos barn som indikerar att de blir utsatta för missförhållanden. Personal som arbetar med barn behöver etablera en vana för att kunna prata med barn som över tid visar symtom på att de far illa och samtala kring riskfaktorer som missbruk, psykisk ohälsa, våld i nära relationer samt mobbning. Stora barngrupper är en fälla för de utsatta barnen då de lätt försvinner i mängden (Broberg et al. 2015). De yngsta barnen löper störst risk för att utsättas för misshandel och omsorgssvikt i jämförelse med äldre barn (Almqvist, 2013) och små barn

signalerar i de flesta fall tydligt att de inte mår bra (SOU 2010:64). Regeringen anser att barnomsorgen ska arbeta för att upptäcka de barn som far illa och att personal ska besitta den nödvändiga kunskap som krävs för att uppmärksamma samt stödja utsatta barn (Prop. 2002/03:53).

Förhoppningen är att uppsatsen kommer bredda bilden av förskolepersonalens förutsättningar att göra skillnad utifrån sin situation och tolka fenomenet utsatta barn genom deras glasögon. Uppsatsen ska försöka delge ett helhetsperspektiv kring de faktorer som har en avgörande roll för hur personers agerande kan förklaras utifrån individ-, grupp- och samhällsperspektiv för att förstå det faktum att det anmäls mindre än vad det finns antal utsatta barn.

1.1 Relevansen för socialt arbete

Enligt Institutionen för socialt arbete på Göteborgs Universitets hemsida (u.å.) innefattar socialt arbete studerandet av socialt utsatta människors erfarenheter och livsvillkor samt orsaker och konsekvenser till sociala problem.

Uppsatsen anses ha ett högst väsentligt syfte och mål utifrån fältet för socialt arbete. Målet är att denna uppsats ska kunna fungera som en form av representation för hur förskolepersonal uppfattar anmälningskyldigheten och arbetet med utsatta barn samt samverkan med andra instanser. Detta för att öka förståelsen till förskolepersonalens roll som kan vara intressant för alla som arbetar med utsatta barn inom Göteborgs Stad. Statistiskt sett görs det färre orosanmälningar både nationellt och internationellt än vad det uppskattas finnas utsatta barn och detta behöver lyftas fram för att förstå vilka förbättringar som behöver ske för att nå ut till fler barn som behöver samhällets stöd. Enligt Barnkonventionen (UNICEF, u.å.) har alla barn rätt till ett liv i trygghet, så all undersökning som kan stötta denna utveckling anses vara relevant för socialt arbete. Undersökningar av denna karaktär kan leda till att det införs nya rutiner, riktlinjer eller ökad utbildning om anmälningskyldigheten vilket i det praktiska arbetet kan leda till att fler orosanmälningar genomförs. Då kan socialtjänsten nå ut till fler barn som är i behov av samhällets stöd.

2. Bakgrund

Bakgrunden är utformad för att ge en så tydlig bild som möjligt av barns rättigheter, de skyldigheter förskolepersonalen har enligt svensk lag och ett förtydligande om hur utsatthet yttrar sig hos barn. Detta upplägg är utformat på följande vis för att visa studiens utgångspunkt och delge en djupare förståelse för fenomenet utsatta barn.

2.1 Lagar och riktlinjer utifrån arbetet med samhällets utsatta barn

Barnkonventionen är FN:s konvention om barns rättigheter som lyfter fram barns lika värde och rätten att bli respekterade, rätt till liv, överlevnad och utveckling samt rätten att få komma till tals. Barnets bästa ska vara utgångspunkten i alla åtgärder som rör barn. Barnkonventionen belyser det enskilda barnets rätt och betonar föräldrarnas samt den utvidgade familjens roll och ansvar för barnet. Även statens ansvar att skydda barnet från vanvård, utnyttjande och övergrepp klargörs tydligt. Sverige ratificerade barnkonventionen 1990, som ett av de första länderna, vilket innebär att vi förbundit oss folkrättsligt till att förverkliga den. År 1993 inrättades en barnombudsman i Sverige med syftet att företräda och stärka barn och ungas bästa och rättigheter utifrån barnkonventionen och den svenska lagstiftningen (Barnombudsmannen, 2015).

Enligt Föräldrabalken är det i första hand föräldrarna som ansvarar för sina barns uppfostran och välmående. Barn har lagstiftad rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran. Barn ska behandlas med aktning för sin person och egenart och får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling (SFS 1949:381).

Enligt 5 kap. 1 § socialtjänstlagen ska socialnämnden ta ansvar för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden. Om föräldrar brister i sin omsorgsförmåga har samhället det övergripande ansvaret för att barn får sina behov tillgodosedda. Vidare ska socialnämnden i frågor som rör barn som far illa

eller riskerar att fara illa samverka med organisationer, samhällsorgan och andra som berörs för att aktivt verka för att samverkan kommer till stånd (SFS 2001:453).

Enligt 14 kap. 1§ socialtjänstlagen (SFS 2001:453) innefattas förskolepersonal av anmälningsskyldigheten och är skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får *kännedom om eller misstänker att ett barn far illa*. De som är anmälningsskyldiga utifrån sin yrkesroll har även en uppgiftsskyldighet som innebär att alla uppgifter som kan vara av betydelse för utredningen av ett barns behov av stöd och skydd ska rapporteras till socialnämnden.

Tidigare stod det formulerat i lagen att anmälningsskyldiga skulle anmäla vid *kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd* men detta omformulerades 1 januari 2013 för att förtydliga att anmälaren inte behöver ta ställning till allvarlighetsgraden av oron utan endast anmäla att det finns kännedom eller misstanke (Prop. 2012/13:10). Som anmälningsskyldig har den *enskilde* ett ansvar för att uppmärksamma barnet och utifrån oron anmäla denna (SFS 2001:453).

När oron anmäls övertar socialnämnden ansvaret för barnets fortsatta situation. Vid osäkerhet kring oro går det att ringa socialtjänsten anonymt för att konsultera om fallet. Vid en konsultation ska socialtjänsten ställa frågor som kan stötta den anmälningsskyldige i hur denna ska gå vidare i situationen. Alla anmälningar är viktiga verktyg för socialtjänsten då de kan bekräfta ett mönster, beteende eller annan problematik, här och nu eller över tid, vilket kan göra det möjligt för dem att besluta om rätt åtgärd (SOSFS 2014:6).

För att bättre se till så att anmälares och socialtjänstens syn på vad som bör anmälas samstämmer så har det tagits fram en nationell strategi för samverkan. Detta är till för att skapa lokala strategier för samverkan med gemensamma mål, tydliga ansvarsgränser samt gemensam kunskapsbas och begrepp för att förbättra samverkan (SOSFS, 2007).

Vidare skriver Skolverket att personal ska vara noga med att inte diskutera barns situation öppet mellan varandra som i personalrummet då eleven måste kunna lita

på skolans personal. Personal ska vara noga med vilken känslig information som utbytes mellan lärare om elever och deras familjer (Skolverket, u.å.).

2.1.1 Socialtjänstens hantering av orosanmälningar

Nya föreskrifter trädde i kraft den 1 oktober 2014 om krav på att socialnämnden utan dröjsmål ska inleda utredning när ett barn misstänks ha blivit utsatt för *våld eller bevittnat våld* av en närstående (SOSFS 2014:10). Denna ändring genomfördes efter att rapporter visade att kommuners benägenhet att inleda utredning skiljde sig. Vidare ska kommunerna numera även göra en bedömning om huruvida barnet löper risk för att utsättas för eller bevittna ytterligare våld (ibid.).

När det handlar om övrig form av utsatthet hos barn så ska socialtjänsten utifrån inkommen information genast göra en skyddsbedömning för att besluta om barnet är i behov av omedelbart skydd. Om barnet inte är i behov av omedelbart skydd så har socialtjänsten 14 dagar på sig, från det att anmälan inkommer, att genomföra en förhandsbedömning för att sedan ta beslut om att inleda utredning eller inte (SFS 2001:453). Under förhandsbedömningen får socialtjänsten endast ta kontakt med familjen och anmälaren för insamling av information. De som berörs av en utredning ska genast underrättas om att utredning inletts om inte det finns särskilda skäl som talar emot det. Ett särskilt skäl kan vara att anmälan gäller att en förälder anklagas för att ha begått ett brott. Utredningen ska ske skyndsamt och vara färdig inom fyra månader (SOSFS 2015:10). Dock framkommer i Socialstyrelsens lägesrapport (2016) att Sveriges kommuner befinner sig i ett ansträngt läge, vilket bland annat påverkar handläggningen av orosanmälningar.

Socialtjänsten styrs av en stark sekretess för att skydda personers integritet vilket gör att en anmälare har liten möjlighet att få information om utredningen utan föräldrarnas samtycke (SOSFS 2014:6). Vidare har socialnämnden numera ett ansvar för återkoppling som innefattar att de, främst *på begäran av anmälaren* och i de fall då det inte är olämpligt, ska informera anmälaren om utredning inletts eller inte samt om en utredning redan pågår. Anser socialtjänsten att det är

lämpligt utifrån barnets bästa att ett möte mellan anmälare och de som anmälan berör hålls så bör socialsekreteraren bjuda in till detta (Prop. 2012/13:10).

2.2 Former av utsatthet hos barn, reaktioner och konsekvenser

Det är svårt att direkt koppla samman specifika symtom med en typ av utsatthet men med hjälp av forskning har återkommande mönster mellan de båda faktorerna kunnat fastställas. Många gånger utsätts barn för flera olika former av misshandel och omsorgssvikt samtidigt. De yngsta barnen löper störst risk för att utsättas för misshandel och omsorgssvikt i jämförelse med äldre barn (Almqvist, 2013). Kommande underrubriker lyfter fram *några* av dessa kopplingar mellan form av utsatthet och barnens reaktioner samt dess konsekvenser.

Anknytningsproblematik innefattas av att barnet inte har fått sitt omsorgsbehov tillgodosett. Problematiken kan visa sig genom att barnet inte förknippar närhet med välmående och omsorg, utan känsla av ökad oro och rädsla då vuxna uppfattas som skrämmande. Barnen kan uppvisa ologiska och motsägelsefulla beteenden eller reaktioner (Broberg et al. 2008). Dessa barn har tidigt erfårit hot eller kränkningar vilket gör att de utvecklar en bristande tillit gentemot andra och många uppfattar det som att omgivningen är emot dem. Barn med anknytningsproblematik tenderar att se sig själva som mindre värda att älska och har låg självkänsla (Almqvist, 2013). Tecken på anknytningsproblematik kan yttra sig genom att barnet inte söker tröst hos vuxna, inte samspelar väl i närhet till föräldern, upplevs som ständigt observant på förälderns behov, tonar ned sitt känslomässiga behov eller visar på svårigheter i att reglera sina känslostormar (Broberg et al. 2008). Stor anknytningsproblematik kan innebära att barnet inte har lärt sig att knyta an (Almqvist, 2013).

Eget beteende innebär enligt Socialstyrelsen (2014a) att barnet fara illa på grund av det egna beteendet. Detta yttrar sig i form av missbruk, kriminalitet,

självd destruktivt beteende eller att de utsätts för våld, hot eller övergrepp av jämnåriga.

Denna form av utsatthet uppfattas som kopplad till äldre barn och kommer därmed inte att förklaras mer ingående i uppsatsen.

Fysisk barnmisshandel är när en vuxen orsakar ett barn skada på kroppen, sjukdom, smärta eller försätter barnet i vanmakt (Rädda Barnen, u.å.). Ett barn som bevittnar våld mot en förälder anses utsättas för våld då det för ett barn är lika skrämmande som att själv bli slaget. Vidare är den allvarligaste riskfaktorn för att barn ska utsättas för våld allra störst i de familjer där det finns våld mellan föräldrarna eller andra vuxna (Rädda Barnen, u.å.). Vidare kan tecken på fysisk misshandel synas i form av blåmärken, rodnader, att barnet är smutsigt, inte bär kläder som är anpassade efter årstiden, huvudvärk, magont och trötthet (Rädda Barnen, 2016). Revbensfrakturer som är belägna baktill på barnets kropp och upprepade fall av skelettfrakturer är karaktäristiskt för fysiskt våld mot små barn (Kemp et al., 2008).

Försummelse är ett begrepp som relaterar till föräldrar som inte tillgodoser barnets behov utifrån fysisk och psykisk hälsa och utveckling, såsom mat, kläder, känslomässig värme, uppmärksamhet och stimulans samt förebyggande och medicinsk vård, inklusive tandvård. Försummelse innefattar även de situationer då ett barn lämnas utan uppsikt vilket leder till högre olycksrisk (Rädda Barnen, u.å.).

Omsorgssvikt definieras som ett övergripande begrepp för när barns fysiska och/eller psykiska utveckling utsätts för fara på grund av föräldrarnas oförmåga att tillgodose barnets omsorg. Det är viktigt att förtydliga att barn som inte får sina grundläggande behov tillgodosedda i hemmet är utsatta för omsorgssvikt vare sig det är avsiktligt eller oavsiktligt. Omsorgssvikt kan kännetecknas av att dessa föräldrar har svårare än andra att sätta barnets behov före sina egna, låta barnets utvecklingsnivå styra förväntningarna på barnet, uppskatta barnets speciella erfarenheter och perspektiv samt uppmuntra och visa på öppenhet inför barnets nya erfarenheter (Lundén, 2010).

Vanvård kan innebära att barnet lämnas ensamt eller utan mat. Emotionellt försummade eller vanvårdade barn har högre risk för att få en försämrad kognitiv förmåga (Broberg et al. 2015).

Tecken på *vanvård* och *fysiska övergrepp* hos förskolebarn kan vara att de uppvisar dålig hygien och ovårdade kläder, att deras språkutveckling är försenad eller har en språkutveckling som i princip står still. Barnen är ofta magra och bleka samt visar på social omognad i samspelet med andra barn och vuxna. Den sociala aspekten kan göra att andra barn undviker dem och de söker sig hellre till de yngre barnen. Dessa barn kan ha svårt för ögonkontakt en längre tid då de upplever det som kravfyllt och visar tydlig olust inför kontakten. De söker intensivt vuxnas uppmärksamhet i form av kontakt och kärlek men inga långa stunder (SOSFS, 2010).

Psykisk misshandel innebär att en vuxen förmedlar till barnet att det är värdelöst, oälskat och oönskat. Denna form av utsatthet sker i form av avvisande beteende, kritik, hån, utfrysning och kränkningar samt hot om våld. Vanligen förekommer det bestraffning eller hot om övergivande. Konsekvenser hos ett barn som utsätts för psykisk misshandel är att det stör barnets känslomässiga och intellektuella utveckling, påverkar självkänslan utifrån att barnet får en felaktig självbild och den sociala kompetensen försämras. Denna form av utsatthet skadar barnets förutsättningar för nära känslomässiga relationer (Rädda Barnen, u.å.).

Det finns olika former av skadligt samspel mellan förälder och barn som klassas som psykisk misshandel. Ett sätt att kunna skilja mellan tillfälligt föräldrabetende och formen av omsorgssvikt eller psykisk misshandel är att titta på hur varaktigt beteendet är och om det är ett återkommande mönster i samspelet mellan barn och förälder. Dessa barn tillskriver sig själva egenskaper som att de skulle vara fula, dumma eller äckliga (Broberg et al. 2015).

Sexuella övergrepp är både en form av fysisk och psykisk misshandel och innefattar alla former av sexuella handlingar som påtvingas ett barn under 15 år. Några exempel på sexuella handlingar gentemot ett barn är verbala sexuella anspelningar, blottning inför barnet, att titta på pornografiska bilder med barnet, sexuellt betonade smekningar eller fullbordade samlag (Rädda Barnen, u.å.).

Det tydligaste tecknet på sexuella övergrepp är att barnet själv berättar. Fysiska tecken som kan uppstå vid övergrepp är att barn har rodnade könsorgan, sveda, flytningar, sexuellt överförbara sjukdomar, blödningar, rodnad eller förstörd analöppning samt greppmärken på lår och skinkor. Andra tecken kan vara ett onormalt sexuellt intresse, tvångsmässigt onanerande, att barnet ritat sexuellt betonade teckningar eller antyder det i form av ord eller lek (Lucas & Otterman, u.å.). Dessa barn dissociera sig genom att avskärma sig själva mentalt (Almqvist, 2013). Sexuella övergrepp lämnar oftast osynliga kroppsliga skador på barnet (Broberg et al. 2015).

Barn som utsätts för *krig*, *naturkatastrofer* och *olyckor* är mycket utsatta och barnets utveckling påverkas. De yngre barn som utsatts för stark skräck blir psykiskt traumatiserade och tillståndet får påverkan på dess mat- och sovvanor. Traumatiserade förskolebarn drar sig vanligtvis undan de andra barnen i gruppen och leker istället på egen hand där de iscensätter den hemska erfarenheten. Barn traumatiseras indirekt om deras föräldrar är traumatiserade (Broberg et al. 2015).

2.2.1 Barnens röst om stöd i sin utsatthet

Brodin (2008) skildrar barns perspektiv på att växa upp i en utsatt miljö. Barnen lyfter fram betydelsen av de vuxna omkring dem som vågat knyta an till dem, som visat respekt för deras integritet och tagit sitt vuxenansvar för dem. Förskolan gestaltas som en oas av lycka där det fanns någon som väntade på en och som var glad att se en.

Monika berättar om sin hemmiljö som dominerades av mammans psykiska ohälsa och hur viktig en viss pedagog blev för henne som gjorde att hon längtade till förskolan. Peter berättar om ett hem där han alltid ansågs vara i vägen för de vuxna. Förskolepersonalen tjatade på Peter som hade svårt att sitta still men ingen visste anledningen bakom beteendet eller frågade om hur han mårde. Detta förändrades den dag då han etablerade en relation till en pedagog som istället för att bli arg på honom visade och förklarade hur han skulle bete sig (Strander, 2008).

Ludvig upplever våld i hemmet mellan föräldrarna och lever i en sträng hemmiljö där han följer husets regler. Det finns inget utrymme för Ludvigs lek och känslor.

Han berättar att han brukade explodera i skolan och att alla känslorna kom på en gång. Det svåraste för Ludvig var att ingen vuxen frågade hur han mådde, de sa bara till honom att sluta (Benjaminson, 2008).

Hyvönen och Alexanderson (2014) skriver om Sara som inte talat öppet om den rädsla hon känt gentemot sin pappa hela sitt liv men att när hon träffade socialsekreterare Allis så förändrades detta. Sara beskriver att hon kunde prata med Allis för hon var inte rädd för pappa och att Allis därigenom blev en trygg punkt. Mamma var rädd för pappa så hon kunde inte prata med henne om honom.

3. Problemformulering

Som tidigare nämnts under avsnitt 2.4 anmäls sällan våld mot små barn och endast hälften av den oro som förskolepersonalen uppmärksammar anmäls trots att lagtexten säger att all oro ska anmälas. Konsekvensen av att barns livssituation inte uppmärksammas i tidig ålder riskerar att barn lever under dåliga livsförhållanden i flera år. I det utvecklade metodstödet för socialtjänsten *BBICs grundbok - Barns behov i centrum* står det att barn utvecklas i samspel med sin miljö och att problematik inom familjen har visat sig få konsekvenser för barnet på både lång och kort sikt (Socialstyrelsen, 2015).

Förskolan innefattas av anmälningsskyldigheten enligt 14 kap. 1 § första stycket i Socialtjänstlagen (SFS 2001:453). Enligt denna lag ska yrkesverksamma vid misstanke om att ett barn befinner sig i en utsatt situation omedelbart göra en orosanmälan till socialnämnden. Definitionen av oro för varje enskild person är individuell då individer har olika tolkningsramar, acceptansnivå och enskilda svårigheter inför att påtala andras brister. Att anmäla en förälder innebär ett stort intrång i en annan persons liv och det får följder för barnets livssituation som denne enligt sekretess inte har rätt att ta del utav, utöver om barnets situation ska utredas eller inte. Personen vet därmed inte om oron var berättigad eller om denne agerade utan anledning. Att lagen är utformad utifrån oro som innefattar den egna personens tolkning av en känsla skulle kunna försvåra beslutet om att anmäla eller att ens våga lyfta sin oro med andra kollegor.

Författarna anser att förskolepersonalens roll behöver lyftas fram för att synliggöra vad som fungerar och vad som skulle kunna förbättras för att tillförsäkra de små barnens rättighet till ett tryggt liv. Inom socionomprogrammet får studenter lära sig att tidiga insatser kan motverka en negativ utveckling för barnet. Tidiga insatser är dock omöjligt om inte utsatta barn uppmärksammas. Därför anser vi att en orosanmälan är viktig för att uppmärksamma barnets eventuella utsatthet och för att minimera utsatthetens konsekvenser för barnets utveckling.

4. Syfte och frågeställningar

4.1 Syfte

Syftet är att synliggöra hur förskolepersonalen förhåller sig till sitt ansvar om anmälningsskyldighet. Detta synliggör studien genom att belysa hur förskolepersonalen förhåller sig till begreppet oro och problematisera det utifrån hur de väljer att agera inför övervägande och beslut om att anmäla. Vidare vill studien försöka visa på olika påverkansfaktorer och orsakssamband mellan personens egna värderingar och arbetsgruppens. Uppsatsen bygger på förskolepersonalens situation utifrån deras roll som anmälningsskyldiga.

4.2 Frågeställningar

- Hur ser kunskapsläget ut bland förskolepersonal om olika former av utsatthet hos barn?
- Vad har förskolepersonal för förhållningssätt till anmälningsskyldigheten och orosanmälningar?
- Vilka svårigheter och förbättringsområden upplever förskolepersonalen utifrån anmälningsskyldigheten?

4.3 Begreppsdefinition

Nedanstående begrepp är centrala i uppsatsen.

Anmälningsplikt - synonym till anmälningsskyldighet.

Anmälningskyldighet - lagstadgad skyldighet att anmäla vid kännedom eller misstanke om att barn far illa riktad till yrkesverksamma som möter barn i sitt arbete.

Förskolepersonal - all personal som arbetar inom förskolan.

Orosanmälan - anmälan om oro för barn till socialtjänsten.

4.4 Förförståelse

En av författarna har ett eget barn inom förskolan och därmed mer tillgång till samt insyn i den världen. Författaren har även ett brinnande intresse för barns

rättigheter och arbetar med utsatta barn. Den andra författaren har en starkare koppling till vuxna med missbruksproblematik utifrån arbetserfarenhet men har nyligen börjat arbeta inom en gruppverksamhet för familjer där barnet har oro och ångest. De erfarenheter vi bär med oss av barn gör att vi ser behovet av att barn behöver skydd.

Att skydda barn är alla vuxnas ansvar men de som inom sitt yrke kommer i kontakt med barn innefattas av den ovillkorliga anmälningsskyldigheten (Lundén, 2010).

Utifrån våra intryck från media, utbildning och politik anser vi att förebyggande insatser är viktigt för att förhindra framtida ohälsa. Dessutom visar forskning på att tidiga insatser får bästa möjliga resultat för att förhindra att barn får utvecklingsmässiga svårigheter till följd av sin utsatthet (Lundén, 2010). Inom socialtjänsten talas det om att tidiga insatser blir problematiskt då missförhållanden bland små barn sällan anmäls. Enligt vår förförståelse utifrån socionomutbildningen finns det många osynliga former av utsatthet som kräver stor kunskap för att se. Vår förförståelse är att denna form av kunskap inte är ett anställningskrav inom barnomsorgen idag. Vi är osäkra på om lagtexten som berör anmälningsskyldighet är utformad på ett sätt som vägleder all förskolepersonalen i att förstå, hantera och agera rätt när misstanke om oro uppstår.

Enligt vår uppfattning är förskolechefen den ytterst ansvariga och någon som personalen kan rådgöra med men för att ha något att rådgöra om så behöver personalen uppfatta att något inte står rätt till. Enligt vår förförståelse är detta ett komplext fenomen där innebörden av vad oro är och hur det skiljer sig mellan oss människor är högst väsentligt att förtydliga. Detta för att kunna visa på att lagens utformning brister och sätta ord på det kunskapsbehov som finns bland förskolepersonal.

5. Teori

Uppsatsen utgår från en deduktiv ansats, vilket innebär att teorin har bestämts innan materialet har samlats in. Detta är vanligt inom kvantitativa studier (Bryman, 2011). Teorivalet blev socialpsykologisk teori som på ett ingående sätt kan komma med möjliga förklaringar om varför och hur förskolepersonalens svar skulle kunna analyseras utifrån ett socialt och psykologiskt perspektiv på både på individ- och gruppnivå. Utöver denna teori diskuterades även professions- och organisationsteori då uppsatsen syftar till att lyfta förskolepersonalens perspektiv som profession inom en organisation. Detta är något som socialpsykologin inte problematiserar på samma vis men ansågs kunna tillföra en grundläggande förståelse för sociala och psykologiska aspekter utifrån människors agerande.

5.1 Socialpsykologi

Socialpsykologin har funnits i cirka 100 år och har alltmer börjat användas för att få kunskap om vardagliga situationer, däribland organisationsutveckling. Under den tid då teorin uppstod var relationen mellan individ och samhälle en viktig fråga och två inriktningar skapades. Den ena såg på samhället som en helhet utan dess mindre delar medan den andra uppfattade individen som grunden för det sociala samhället. Dessa två synsätt anses berika varandra och fungerar i de flesta fall som komplement till varandra. Socialpsykologins expansiva utveckling under sina år har gjort att det finns mycket kunskap inom ämnet utifrån människors socialitet. Teorin ger oss kunskap om grupprocesser, påverkan, kommunikation och ledarskap. Socialpsykologi syftar till att ge en förståelse och förklaring till människors enskilda handlingar och i grupp samt den mening som tillskrivs dessa handlingar (Nilsson, 2015). Därmed anses teorin kunna bidra till att uppsatsen bättre kan tolka förskolepersonalens val och beslut vid oro för barn.

Socialpsykologin anser att människors sociala beteende utgår från såväl psykologiska som sociala processer och att dessa uppstår i interaktion och relation till andra människor. En grundläggande utgångspunkt inom socialpsykologin är att människors handlingar gentemot andra utgår ifrån en tolkning som skapas av inre arbetsmodeller och yttre sociala påverkansfaktorer. För att förstå en

människas agerande eller beteende behövs därmed en psyko-analys för att förstå individuella faktorer så som personlighet, kopplat till en socio-analys som betonar sociala aspekter samt strukturer (Nilsson, 2015). Detta är relevant ur den synpunkt att uppsatsens syfte vill problematisera förskolepersonalens förhållningssätt till anmälningsskyldigheten.

Socialpsykologin utgår från att människan konstruerar sin sociala omvärld för att skapa begriplighet och förutsägbarhet. Det anses finnas en objektiv värld men att det är genom våra ögon som vi skapar vår enskilda uppfattning och upplevelse av den. Hur människor tolkar sin omgivning grundar sig i deras individuella värderingar, åsikter och erfarenheter. Vidare finns det ett antagande om att människans tänkande består av två nivåer. En av nivåerna styrs av inutiativa, direkta och omedvetna tankar medan den andra anser sig skildra mer medvetna och avsiktligt uträknade tankar. Socialt beteende har även en biologisk grund vilket innebär att människans beteende, tankar och känslor kan studeras utifrån neurobiologin som talar om vilken del av hjärnan som är aktiv i olika situationer. Hjärnans aktiviteter består av nervreaktioner men kan inte enskilt förklara hjälpsamt beteende eller attityder utan människan bör ses som en bio-psyko-socialt styrd varelse (ibid.).

Självkänslan varierar hos människor men det finns som ett grundläggande behov hos oss att duga och att i andras ögon vara värd något. Låg eller negativ självkänsla kan handla om att den enskilde blir mer ängslig i sociala sammanhang och saknar tilltro till den egna förmågan. Dålig självkänsla i form av osäkerhet försvårar för en person att agera självständigt och är mer mottaglig för att bli påverkad och övertalad av omgivningen. Hur omgivningen ser på individen påverkas således personens uppfattning om denne själv och därmed dess identitet. Social kategorisering refererar till de processer där en grupp etablerar en gemensam identitet och agerar utifrån ett kollektivt beteende. Detta sker i form av att en person som anser sig tillhöra en grupp kategoriserar sig som gruppmedlem och många gånger internaliserar gruppens värderingar, attityder och bedömningar. En grupps anseende påverkar i sin tur den egna sociala identiteten. Att vara del av stigmatiserad grupp kan göra att en persons självkänsla påverkas negativt och att

denne får en sämre självbild (ibid.). Denna kunskap är intressant då studien undersöker förskolepersonal inom Göteborgs Stad ur ett helhetsperspektiv. Experiment har visat att personer påverkas av vad övriga gruppmedlemmar svarar även i situationer där övriga medlemmars svar tydligt är felaktiga. Orsaken till detta anses vara rädslan hos den enskilda medlemmen för att avvika från gruppen och att en känsla av osäkerhet uppstår då den enskilde börjar misstro sin egen bedömning på grund av dennes uppfattning skiljer sig från övriga medlemmars åsikt (Larsson & Sohlberg, 2014).

Gruppmedlemmar följer generellt de normer och regler som uppehålls av gruppen då tillhörigheten är viktig och att bryta mot gruppssammanhållningen sker inte ostraffat (Nilsson, 2015). Vad som anses vara normativt varierar under tid och mellan olika samhällen (Johansson & Lalander, 2013). Varje gruppmedlem tilldelas en roll som i sig bygger på ett förväntat beteendemönster och detta kan vara svårt för den enskilda att bryta utan sker snarare i så fall av gruppens övriga medlemmars syn på den enskilde. Varje medlems roll formar tillsammans som ett pussel av olika motpoler som fungerar som komplementära delar inom arbetsgruppen. Medlemmar med hög status har lättare för att ostraffat agera avvikande från gruppens normer och regler medan om en person med lägre status gör detsamma så skapar det en större distans mellan denne och gruppen (Nilsson, 2015).

Enligt Nationalencyklopedin (u.å.) är det skillnad mellan formella och informella normer. Formella normer består av de lagar som förväntas följas av samhällets medborgare medan de informella normerna består av alla de övrigt oskrivna regler som existerar utanför lagen. Informella normer kan skapas i form av traditioner och vanor. Normerna bidrar till att sociala system på olika nivåer upprätthålls (Larsson & Sohlberg, 2014). I studien undersöks hur formella och informella normer påverkar beteende och åsikter på individ-, grupp- och samhällsnivå.

I de situationer där beteenden och egenskaper anses rationella och det finns en koppling mellan orsak och verkan så talas det om attribution. Genom att använda sig av attribution går det att förstå hur människor rättfärdigar sina egna och andras agerande. Det finns två sätt att förklara situationer som uppstår. Det ena sättet är att lägga tyngd på på yttre faktorer (situationsattribut), sådant som är utom den

egna kontrollen och att personen ser sig maktlös och styrd av krafter som inte kan påverkas. Den andra förklaringsmodellen är den inre attributionen (egenskapsattribution), som innebär att personen anser sig kunna hantera situationen, ha makt över den och ta egna beslut utifrån sin egen kunskap och drivkrafter (Nilsson, 2015).

När det uppstår problem inom en grupp är det vanligt att en syndabock utses vilket innebär att en individ bär skulden för det inträffade och därmed kan övriga medlemmar avlastas. Detta förhållningssätt att lösa problem blir verkningslöst och kan leda till att anledningar till problem inom en organisation eller arbetsplats förblir olösta samt återkommer (Johansson & Lalander, 2013).

För att medlemmar inom en arbetsgrupp ska uppleva att de trivs och verka effektivt behöver de bland annat känna grupptillhörighet, trygghet och en känsla av att de utvecklas i gruppen. Det behöver finnas en ledare som kan tillföra trivsel genom att tillgodose gruppens behov. För att förhindra oenighet och missförstånd krävs tydliga mål för gruppens arbete (Hwang & Nilsson, 2014). Arbetsgruppens målsättning och uppgifter påverkas av organisationens villkor och av samhället (Svedberg, 2012). Studiens enkät efterfrågar förbättringsmöjligheter vilket kopplas till styrkor inom en arbetsgrupp utifrån socialpsykologin.

6. Tidigare forskning

Med hjälp av tidigare forskning som problematiserar barns utsatthet kan uppsatsens relevans för fältet understödjas samt visa på en liten del av den forskning som är aktuell inom ämnet. Tidigare forskning har hittats genom sökmotorerna Google Scholar, Supersök på Göteborgs Universitetsbiblioteks hemsida och avhandlingar i form av böcker från Göteborgs Universitetsbibliotek. Några av de sökord som användes vid användning av databaserna var förskolepersonal, barns utsatthet, anmälningsskyldighet och orosanmälningar. Sammantaget har ett stort antal forskningsartiklar och avhandlingar lästs men endast de med störst relevans för uppsatsens syfte har valts ut och presenteras nedan. Forskningen som lyfts fram fokuserar mestadels på utsatta barn i förskoleåldern och drar paralleller mellan utsatthet och hur det påverkar barn, både på lång och kort sikt. Flera av de studier som presenteras betonar förskolans samt andra professionellas position som arbetar nära barnen och behov av att förskolan uppmärksammar barnen så tidigt som möjligt för att tillförsäkra barnens trygghet. Internationell forskning från Australien, Storbritannien och USA har lagts under ett eget avsnitt på grund av att ländernas olika lagstiftning skiljer sig åt kring synen på barns utsatthet. Tidigare forskning tillstyrker att mörkertalet av barn som lever i ett liv av utsatthet är stor och detta stöttade valet av att undersöka förskolepersonalens förhållning till anmälningsskyldigheten. Stor del av tidigare forskning är undersökt utifrån en kvalitativ metod vilket ansågs visa på relevans och behov av en kvantitativ undersökning inom området.

6.1 Barns utsatthet

I Lundéns (2004) doktorsavhandling undersöks hur professionella inom barnomsorg och BVC identifierar omsorgssvikt hos förskolebarn. Hon menar att barnomsorgspersonal på grund av den frekventa kontakten med barn har goda förutsättningar för att kunna fånga upp tidiga tecken på att barn far illa. Resultatet visar att barnomsorgspersonalen ansåg att en större andel av de inskrivna barnen far illa än BVC-sjuksköterskorna men att personal inom barnomsorgen anmäler mindre än BVC. Det framkommer att anmälningsskyldigheten tolkas på olika sätt och att det därför bör finnas en

samsyn och en teoretiskt väl förankrad definition av vad som ska anmälas. Diskussioner om oro för ett barn inom arbetslaget visar sig i studien kunna leda till att oron minimeras. Tidigare forskning i doktorsavhandlingen visar att utsattheten börjar långt innan symtom visas, därför anser författaren att det bör införas någon form av checklista som personalen kan använda för att så tidigt som möjligt identifiera barn som far illa. Slutligen påtalar Lundén behovet av en tydlighet i lagtext samt en samverkan i tillämpningen av anmälningsskyldigheten.

Betydelsen av professionella betonas även i Anderssons (2008) forskningsprojekt som undersöker barn som placerats på barnhem under minst en månad i början av 1980-talet ur ett longitudinellt perspektiv. Materialet har samlats in genom intervjuer med barnen och deras mödrar, enkäter, journaler, sociala akter observationer och dagboksanteckningar från personal. I projektet framkommer att familjeförhållanden i form av fattigdom, låg utbildningsnivå, sämre anknytning till arbetsmarknaden, missbruk, psykisk ohälsa och våld i nära relationer en risk för att barn far illa. Tillräckligt starka och varaktiga skyddsfaktorer kan motverka riskfaktorerna. En stor skyddsfaktor är att barnet får tidig anknytning till en eller båda föräldrarna. Goda relationer på barnhemmet är också ett skydd. Även kön kan påverka, då det kan vara en skyddsfaktor för yngre tjejer medan det är en riskfaktor för tonårstjejer. Motsatsen gäller för pojkar, då könet kan vara en riskfaktor i tonåren och ett skydd i barndomen. Förskola, skola, kompisar, intressen, omgivningen och samhällets insatser kan både vara riskfaktorer och skyddsfaktorer beroende på dess art.

I Höjer & Röbbäcks (2007) studie visas däremot hur professionella brister i att fungera som ett stöd för utsatta barn. De undersöker situationer där föräldrar separerar och barnen hamnar i kläm. Syftet med studien är att lyfta fram den komplexa situation som uppstår då föräldrarna inte kommer överens och rättsväsendet får svara för ”barnets bästa”. Olika aktörer får komma till tals om deras perspektiv på barnets bästa som lyfts fram i jämförelse med några av de berörda barnens uppfattningar. Forskningen visar att familjer som hamnar i en rättslig tvist gällande vårdnad, boende och umgänge oftast har levt i en utsatt livssituation även före tvisten. I de skriftliga dokument som samlats in framkommer att många barn som blir mål för verkställighetsdomar befinner sig i

socialt utsatta familjer. Socialt utsatta familjer innebär att det kan förekomma våld, missbruk, övergrepp och/eller annan allvarlig social problematik. Rättsystemet i Sverige och övriga Europa är utformat för vuxnas behov och förutsättningar. Lagens utformning försvårar situationen för barn som utsätts för sexuella övergrepp och författarna anser att det är en anledning till att många utredningar om sexuella övergrepp hos barn inte leder till åtal. Sammanfattningsvis visar de professionellas uttalanden att det finns en större oro för att ogrundade anklagelser ska förhindra barnet (och pappan) från umgänge än den oro att barnet ska fortsätta utsättas för övergrepp då det inte kunnat bevisas. Författarna kunde även se hur språket som användes dolde barnens livssituation genom att våld och misshandel transkriberades till konflikter och alkoholbeteende. Författarna är positiva till den lagändring som genomförts som ska göra det nästintill omöjligt för en förälder som utövat våld att få gemensam vårdnad samt att en hårdare lagstiftning gjord att våld kommer uppmärksammas alltmer. Vidare visar studien att barnets rätt till aktörskap inte efterföljs. Ett barn som endast vill ha umgänge med sin förälder om denne är nykter ställer ett tydligt krav om på vilka villkor barnet vill träffa sin förälder. Författarna beskriver att domar har dömt att umgänge endast får ske i nyktert tillstånd men ställer sig frågande till vem som ska rapportera om föräldern är nykter då det är oönskat umgänge. De menar att det är ett stort ansvar att lägga på barnets axlar. Det finns en fara i att utgå från att barnets bästa är att alltid vara med båda sina föräldrar och att utsattheten inte får tillräcklig uppmärksamhet. Fokus läggs istället på föräldrarnas maktkamp om barnet. Ny barndomsforskning lyfter fram barns förmåga att vara aktörer samt deras kompetens och ansvarstagande. Dessa nya perspektiv återspeglas inte inom verkställighetsmål. Den äldre lagstiftningen hade en tolvårsgräns för barnets rätt att uttala sig i domar rörande umgänge. Denna åldersgräns har tagits bort i den nya lagstiftningen.

Tidigare forskning som presenterats har lyft hur professionella kan stötta barn som far illa. Broberg et al. (2011) undersöker samhällets stödinsatser till barn som bevittnat våld mot sin mamma. Barn som har bevittnat våld kan ha traumatiserats. Denna erfarenhet leder till allvarliga konsekvenser för barnets anknytning och en ökad risk för att utveckla psykisk ohälsa.

Kunskapen om den risk barnet utsätts för genom att mamman utsätts för våld har gjort att stödinsatser formats för att bemöta problematiken på uppdrag av socialnämnden. Författarna redovisar i denna rapport preliminära resultat av den nationella utvärderingen de gjort om vad stödinsatserna har fått för konsekvenser för barnen och deras mödrar. Metoden för projektet omfattar en undersökning som sträcker sig över cirka tre års tid då 222 mammor och 302 barn i åldern 3-13 år deltog i någon form av insats. De jämförde utfallet mellan de som fick ta del av insatser som erbjudits dem i *särskilda verksamheter*, som var mer utformade för att bemöta deras behov eller skulle bemöta deras behov och de som deltog i *ordinarie verksamheter*, utan specialinriktning på problematiken. Effekterna som de båda stödinsatserna fick jämfördes efter ett år med en grupp barn och mammor som inte givits någon stödinsats. Resultatet visar att enligt mammornas skattningar av barnens mående så såg de störst positiv förändring hos de barn som deltagit i de *särskilda verksamheterna*. Oroande resultat visade att mammorna som deltog i de *särskilda verksamheterna* var mest nöjda men uttryckte samtidigt att deras posttraumatiska symtom ökade under perioden för insatsen. Forskarna problematiserar sitt resultat utifrån att ytterligare undersökningar om vad som gör att de särskilda verksamheterna ökar mammornas psykiska ohälsa bör utvärderas samt studeras utifrån den exakta form av insats som de tilldelats. Vidare anser forskarna att det finns ett behov av att utvärdera den behandlingsform som mammorna tilldelas för att se vilka behov som inte tillgodoses i nuläget. Rapportens slutsats är att de *särskilda verksamheterna* har behov av att vidareutvecklas men att det finns stor tilltro till deras positiva effekt för våldsutsatta barn och mammor. Vidare framförs rekommendationer om att verksamheter som möter barn och föräldrar bör utforma sitt arbetssätt så att det finns en möjlighet för barn och mammor att berätta om sin utsatthet. Barn som bevittnar våld mot mamma tillhör en riskgrupp som generellt har hög psykisk ohälsa i jämförelse med andra barn. Det är därmed viktigt att betona vikten av att dessa barn uppmärksammas, utreds och får det stöd samt hjälp som de har behov av.

6.2 Professionellas arbete med barns utsatthet

I likhet med tidigare presenterad forskning lyfter Hagström (2010) fram de professionellas roll för utsatta barn. Hon studerar hur förskolepersonal kan utvecklas till att fungera som en kompletterande anknytningsperson till de barn som har föräldrar som lider av psykisk ohälsa. På grund av föräldrarnas situation har barnet ett behov av långsiktiga insatser. Materialet har samlats in genom narrativ metod där förskolepersonal har fått berätta om sina erfarenheter. I resultatet framkommer att anknytningsbarnen i början visade på svårigheter med tillit, samspel och kontakt med både vuxna och andra barn på förskolan. För att främja anknytningsbarnens utveckling skapades en struktur anpassad efter varje barns behov som barnet efter hand kunde känna igen och förutsäga. Den kompletterande anknytningspersonen var känslig inför barnets signaler och bemötte signalerna med kontinuitet. Barnet tränades i att ta kontakt och samspela med andra tillsammans med anknytningspersonen. Tillit är centralt och i takt med barnets utveckling involveras de andra barnen på förskolan i barnets lek. Pedagogerna arbetade för att skapa en bra relation till föräldrarna då de ansåg att föräldrarna var av stor betydelse för barnet. För att förskolepersonalen ska kunna fungera som en kompletterande anknytningsperson behövs kunskap om bland annat anknytningsteori och om barns utveckling. Det framkommer också att samverkan är oerhört viktigt för att familjer där en förälder lider av psykisk ohälsa ska få så bra stöd som möjligt. För att förstå den rådande situationen och kunna ge adekvata insatser för att främja barnets och familjens utveckling ska familjen följas över tid av professionella inom olika kunskapsområden.

Professionellas ansvar lyfts även i en studie genomförd av Backlund et al. (2012) med syfte att öka kunskaperna om hur professionella inom skola, förskola och BVC agerar och resonerar när de misstänker att ett barn mellan 0-12 år far illa eller riskerar att fara illa. Materialet samlades in genom fokusgruppsintervjuer. Tre olika teman framkom, varav det första kallas *Den preventiva och stödjande rollen*. De professionella anser sig ha viktiga funktioner för att arbeta stödjande och preventivt med barn som far illa eller riskerar att fara illa. I alla tre verksamheter ses relationen till föräldrarna som en central del i arbetet med barnen.

Det andra temat kallas *Organisatoriska förutsättningar och rutiner vid anmälan*. Majoriteten av deltagarna i studien hade riktlinjer för anmälningar i sin verksamhet, dock var det endast hälften som uppgav att de fått information om anmälningsplikt under de senaste fem åren. Anmälningsbenägenheten påverkas av den enskildes kunskap och samverkan med socialtjänsten. Inom BVC och förskola var det i regel den som kände oro som anmälde, inom skolan fattade rektorn beslut om en framkommen oro från skolpersonal anmäls eller inte. I samtliga verksamheter informeras föräldrarna i samband med anmälan för att bevara föräldrarnas förtroende. Informationen till barnet skiljer sig åt. Inom BVC är det sällan relevant att informera barnet då de oftast möter spädbarn. Förskolan arbetar mer med att stötta barnet än att informera barnet. Inom skolan fanns inga gemensamma riktlinjer eller förhållningssätt för att informera barnet. Ingen av deltagarna i fokusgruppen ansåg sig ha enhetliga rutiner för hur föräldrarna informeras vid händelser som kan föranleda en polisutredning. Att inte få återkoppling från socialtjänsten vid en anmälan ansågs vara ett problem i samtliga fokusgrupper.

Det sista temat kallas *Övervägningar och strategier vid oro*. Det framkommer att lagtexten innehåller ett stort tolkningsutrymme kring när någon bör anmäla. Vidare anser fokusgrupperna att relationen till föräldrarna kan skadas vid en anmälan och det finns risk att föräldrarna placerar barnet i en annan verksamhet eller flyttar till en annan kommun. Att föräldrarna betar sig hotfullt avskräcker sällan en anmälan men kan leda till att personal säger upp sig. Deltagarna i studien beskrev två förhållningssätt till anmälningsskyldigheten. Det första är det formella, vilket innebär att misstanke om oro alltid leder till anmälan. Det andra är det resonerande, då den professionelle utgår från sina egna bedömningar och övervägningar om denne ska anmäla eller inte. Det resonerade förhållningssättet berodde mycket på negativa erfarenheter av socialtjänsten och att inte vilja dra förhastade slutsatser. Det framkommer även att de professionella gör övervägningar om en anmälan sker i förhållande till hur problematiken kring barnet ser ut. Det ansågs mer självklart att akuta problem anmäldes än långsiktiga. Beslutet om anmälan påverkas också av vad anmälan kan tänkas få för konsekvenser och vilka alternativa stödinsatser som finns. De alternativa stödinsatserna kommer främst från socialtjänsten och tilliten till socialtjänstens insatser avgör därmed om en anmälan sker eller inte. Om situationen anses vara

svårbedömd påverkar också om en anmälan genomförs. För att hantera dessa svårbedömda situationer fanns gemensamma förhållningssätt inom alla verksamheter. Dessa var att rådfråga till exempel andra kollegor eller socialtjänsten, försöka få mer information om familjen och barnet samt informera, ge råd och försöka motivera föräldrarna till att söka stöd.

Sammanfattningsvis framkommer att utbildning, riktlinjer och gemensamma rutiner påverkar anmälningsbenägenheten. Det bör utvecklas ett tydligt gemensamt förhållningssätt för att bemöta barn som är aktuella i en anmälan för att de ska känna sig trygga. I studien framkommer ett tydligt behov av att stärka samhällets förmåga att fånga upp de barn, speciellt inom förskolan, som riskerar att fara illa. Förmågan behöver framförallt stärkas i att uppmärksamma de barn som lider av psykisk omsorgsbrist då dessa situationer anses vara mer svårbedömda än vid fysiska symtom. Samverkan mellan olika aktörer är centralt och det är viktigt att ha en enhetlig syn om rådande mål, medel och ansvarsfördelning.

6.3 Internationell forskning

Eiden et al. (2007) undersöker om en viss abstrakt modell kan användas för att kunna förutse utåtagerande problembeteenden hos förskolebarn ur ett longitudinellt perspektiv. Forskningen bedrevs i USA. Barn som hade föräldrar med alkoholproblem jämfördes med barn vars föräldrar inte hade alkoholproblem. Materialet har samlats in via enkäter, intervjuer och observationer.

Författarna har ett antal hypoteser som testas i undersökningen.

Den första hypotesen var att fäders alkoholproblem leder till att barnet utvecklar utåtagerande beteende och en sämre impuls kontroll på förskolan om modern uttrycker lägre nivåer av moderlig värme och lyhördhet. Hypotesen stärks både i studien och i tidigare forskning som gjorts på större barn. Författarnas andra hypotes var att det skulle finnas samband mellan föräldrars depression eller asociala beteende och deras värme och lyhördhet. Denna hypotes förkastas i studien, något författarna anser kan bero på att studiens deltagare är relativt högfungerande. Även den tredje hypotesen förkastas. Hypotesen var att mödrar som dricker stora mängder alkohol eller är beroende och har en partner som också är beroende visar mindre värme och lyhördhet under lek med sina barn jämfört

med mödrar som inte har alkoholproblem. En hypotes som däremot bekräftas i studien är att pojkar har sämre impuls kontroll är flickor, vilket även får stöd av tidigare forskning som presenteras i studien. Slutligen visar studien att det gick att se ett utvecklat utåtagerande beteende i förskoleåldern bland barn till föräldrar med alkoholproblem.

I likhet med Broberg et al. (2012) och Lundén (2004) undersöker Goebels et al. (2008) vad som får lärare att göra en anmälan eftersom tidigare forskning påvisat en viss motvillighet till att anmäla misstankar. Studien genomfördes i Australien och totalt deltog 296 lärare från 15 olika skolor. Författarna skriver att lärare befinner sig i en unik position för att upptäcka fall av barnmisshandel och försummelse då de har daglig kontakt med barnen och har möjlighet att observera förändringar i barnens beteende över tid. Lärarna anses ha en viktig roll i att tidigt kunna uppmärksamma barns utsatthet.

Resultatet visade att lärare som *aldrig* gjort en anmälan kände större osäkerhet till att kunna tyda tecken på att ett barn far illa och att de behövde mer stöd från omgivningen. Vidare hade de som *aldrig* gjort en anmälan mindre erfarenhet inom yrket samt lägre akademiska kvalifikationer. Bland dem som upptäckt barnmisshandel eller försummelse framkom att de lärare som *alltid* anmälde, även misstankar, var de som hade tydliga handlingsplaner för hur de anmäler och hur de upptäcker tidiga tecken. Studien visar på att lärarnas utbildning om hur de ska skydda, upptäcka och anmäla barns situation brister. Det framkommer även att olika typer av oro har olika hög anmälningsgrad. Anmälningar är mer troligt att inträffa när det rör sig om allvarlig barnmisshandel eller försummelse som involverade sexuella övergrepp eller fysisk misshandel samt när barnet beskrivit sin utsatthet. Både den nationella och internationella forskningen visar således att akut oro anmäls i större utstäckning än oro som inte anses vara akut.

May-Chahal & Cawson (2005) är inne på samma spår som Eiden et al. (2007) genom att kartlägga och skapa en förståelse kring hur omfattande barnmisshandel är i Storbritannien. Författarna tar hänsyn till faktorer som kontext, social klass, etnicitet och religion. Totalt intervjuades 2869 unga vuxna i åldern 18-24 år. Då endast 2 % av deltagarna uppgav att de bott i fosterhem under sin barndom anser

forskarna att resultatet kan vara något missvisande. Detta eftersom fosterhemsbarn har störst risk att ha varit utsatta.

Resultatet visar att det fanns en koppling mellan deltagarnas sociala klass och erfarenhet av större utsatthet för våld bland de med familjer från semi- och okvalificerade yrken. Hos denna grupp var allvarlig försummelse betydligt vanligare (10 %) än hos de familjer som kom från familjer med professionell eller chefsbakgrund (1 %). En tredjedel av samtliga deltagare hade upplevt någon form av emotionell misshandel och 10 % av samtliga deltagare hade upplevt sexuella övergrepp. Det var främst kvinnor som uppgav att de blivit utsatta för sexuella övergrepp. De få som berättade för professionella vände sig helst till polis eller en lärare. Attityder till misshandel utforskades genom att undersöka deltagarnas syn på olika beteenden och erfarenheter som barn kan ha blivit exponerade för. Slutsatsen var att misshandeln av barn i Storbritannien idag kvarstår som ett omfattande socialt problem. Barnen har störst risk för att utsättas för fysisk och emotionell utsatthet samt försummelse i hemmet. Emotionell utsatthet var något som pågick i ett kontinuum. Bredden och kontinuiteten av skadliga erfarenheter och olikartade former var ett sätt att spegla den emotionella utsattheten hos deltagarna.

Forskarna tar upp tidigare studier som visar att det finns en tendens till att inte uppfatta sina barndomsminnen av att ha blivit uppfostrade genom disciplinering som misshandel då dessa personer normaliserat behandlingen utifrån att de förtjänade det. Personer som själva har varit utsatta för fysisk misshandel är mer toleranta till fysisk bestraffning och det finns koppling mellan egen utsatthet i barndomen och den uppfostringsmetod som personen senare utövar.

6.4 Sammanfattning av tidigare forskning

Förskolepersonalen har goda förutsättningar att tidigt kunna se tecken på att barn far illa. Riskfaktorer för att barn ska fara illa är dålig anknytning, fattigdom, låg utbildningsnivå, missbruk, psykisk ohälsa och våld i nära relationer. Barn som upplevt våld mot sin mamma kan traumatiseras, har ökad risk för psykisk ohälsa och påverkar anknytningen. Erfarenheter i barndomen påverkar den vuxnes attityder och beteende i framtiden. Riskfaktorerna kan motverkas om det finns varaktiga och starka skyddsfaktorer. Den största skyddsfaktorn är tidig anknytning

till minst en förälder men även andra goda relationer, som relationen mellan barn och förskolepersonal, kan fungera som skyddsfaktor. I familjer där det råder tvister kring boende, umgänge och vårdnad har familjen oftast levt i en utsatt livssituation med många riskfaktorer. I domar kring umgänge där föräldern måste vara nykter läggs ett stort ansvar på barnen att rapportera om onykterhet eftersom umgänget är obevakat. Andra domar i vårdnadstvister visar att fokus läggs på föräldrarna snarare än på barnets bästa. I verksamheter som möter barn och föräldrar bör verksamhetens arbetssätt uppmuntra barn och föräldrar att våga berätta om eventuell utsatthet. För personal inom BVC, förskola och skola är relationen till föräldrarna viktig. Utbildning, riktlinjer, gemensamma rutiner, relationer och graden av samverkan påverkar anmälningsbenägenheten och det anses vara ett problem att socialtjänsten inte ger återkoppling efter en anmälan.

6.5 Kunskapslucka uppsatsen ämnar att fylla

Tidigare forskning som använts i studien visar på att det finns ett kontinuerligt behov av att genomföra studier som undersöker hur utsatthet hos barn uppmärksammas i samhället. Utifrån tidigare forskning framkommer ett behov av fler kvantitativa studier med fokus på anmälningskyldigas situation och förhållningssätt. Genom en kvantitativ studie finns det möjlighet att samla in empiri från ett större antal respondenter och påvisa statistiska likheter och skillnader i deras agerande som anmälningskyldiga. Denna kunskapslucka ämnar uppsatsen att fylla.

7. Metod

7.1 Metodansats

Valet att använda kvantitativ metod och inte kvalitativ metod gjordes eftersom kvantitativa frågeställningar vill beskriva hur människor generellt sätt tänker kring ett visst ämne (Barmark & Djurfeldt, 2015), vilket var uppsatsens övergripande mål. Kvalitativ forskningsmetod syftar till att påvisa fenomenets karaktär och egenskaper medan kvantitativ metod är ett sätt att mäta ett fenomenets omfattning (Bryman, 2011). Tidigare forskning och litteratur som redovisas i uppsatsen visar på att mörkertalet bland små barns utsatthet är ett faktum samt att tillämpningen av anmälningskyldigheten är bristfällig. Därmed anses barns utsatthet vara ett socialt problem i samhället och en kvantitativ metod kan komplettera denna förståelse utifrån en mätning av förskolepersonalens förhållningssätt till anmälningskyldigheten. Vidare anses siffror ha en hög inverkan för att påvisa problematik då människor har lättare att relatera till och acceptera mätningar i form av resultat för en studie (Bryman, 2011). Att använda kvantitativ metod innebär därmed att resultatet presenteras i siffror. Då kvantitativ metod växte fram ur naturvetenskapen har det framförts kritik gentemot möjligheten att mäta samhällsvetenskapliga fenomen, så som socialt arbete, då dessa fenomen har en mer komplex och subjektiv karaktär än naturvetenskapliga fenomen. Samhällsvetenskapliga fenomen är inte heller lika stabila över tid så som lagar inom fysik (Barmark & Djurfeldt, 2015). Trots detta valdes kvantitativ metod på grund av möjligheten att samla in fler svar under en kort period än vad som är möjligt vid kvalitativa metoder. Fördelen med att använda sig av kvantitativ metod är att alla intervjufrågor ställs på samma sätt till de som deltar i undersökningen. En ytterligare fördel är att det är lätt att få in många svar. Om uppsatsen istället haft en kvalitativ metod hade det framkommit på ett djupare sätt om hur olika personer resonerar och tänker kring anmälningskyldighet (ibid).

7.2 Metodval

Materialet har samlats in genom enkäter. Genom att använda enkäter går det att undersöka omfattningen av ett visst fenomen. Målet var att ha en så kort enkät som möjligt eftersom det då är lättare att få många respondenter som dessutom tenderar att tänka igenom sina svar i högre utsträckning än vid en längre enkät. För att förhindra bortfall och att respondenterna känner sig utelämnade efter att ha besvarat enkäten har enkäten inletts och avslutats med neutrala frågor (Barmark & Djurfeldt, 2015).

Fördelarna med att välja enkät som metod var att det går att nå en stor grupp människor på kort tid. Då det med denna metod inte finns någon intervjuare som påverkar respondenten och hur intervjun fortgår uteblir intervjuareffekten.

Nackdelen med att använda sig av enkäter är att respondenten inte har möjlighet att ställa frågor kring enkäten, så som att få en enkätfråga förklarad för sig. Detta kan leda till att personen struntar i att besvara frågan då de inte förstår, vilket leder till bortfall, eller att frågan besvaras trots att den missuppfattas. En annan nackdel med enkäter är att det inte går att ställa oplanerade följdfrågor. Möjligheten till fördjupning är därmed begränsad (Eljertsson 2005). Dessutom finns risken att respondenterna inte svarar sanningsenligt utan istället på det sätt som de anser är önskvärt att svara (Bryman, 2011).

För att förhindra att de negativa aspekterna av att använda sig av enkäter uppstår har en förstudie genomförts för att testa enkätfrågorna och hur de uppfattas av respondenter. Tre personer deltog i förstudien och fick lämna sina synpunkter på enkätens utformning inför studiens officiella genomförande. Målet har varit att ha ett så enkelt språk som möjligt. Enkäten utformades i både fysisk och webbaserad form för att öka förutsättningarna för att lyckas samla in mycket material. Att kombinera de båda metoderna valdes på grund av åsikten att fler troligtvis skulle känna sig manade att svara på en fysisk enkät som låg synlig eller till och med delades ut av förskolecheferna. Denna hypotes visade sig stämma under studiens gång då de förskolor som fick den fysiska enkäten hade högre svarsfrekvens än de förskolor som fick den webbaserade enkäten.

7.3 Enkät

Som tidigare nämnts kunde respondenterna besvara enkäten i antingen fysisk eller webbaserad form beroende på deras förskoleschefs val. Frågorna utformades baserat på socialpsykologi och den förförståelse som beskrivits under avsnitt 4.4. Enkäten bestod av 26 frågor, se bilaga 1. Frågeföljden bestämdes utifrån teman och de frågor som ansågs vara mer känsliga placerades i mitten av enkäten. Enkäten inleddes och avslutades med frågor som anses vara av mer neutral karaktär.

24 frågor var slutna och två frågor var öppna. Detta för att respondenterna ska kunna svara med sina egna ord och det finns en chans att oförutsedda svar uppkommer. Slutna frågor kan leda till irritation hos respondenter som känner att inget av svarsalternativen passar in (Bryman, 2011). Därför hade vissa frågor ett öppet svarsalternativ i slutet ("annat") och majoriteten av frågorna har svarsalternativet "vet inte". För att uppmärksamma respondenterna på vad varje fråga i enkäten ämnar att undersöka markerades viktiga nyckelord i fet stil.

7.4 Insamling av data och genomförande

7.4.1 Insamling av data

För att få kontakt med respondenterna mailades samtliga kommunala förskolechefer i Göteborgs Stad som fick avgöra om deras anställda skulle få möjlighet att delta i studien eller inte, se bilaga 2. När det upptäcktes att vissa stadsdelar inte var representerade i studien beslutades att kontakta de stadsdelarnas förskolechefer via telefon med förhoppningen om ett deltagande i studien. Valet att endast kontakta kommunala förskolor i Göteborg gjordes för att det ansågs vara en fördel då de är sammankopplade utifrån kommunens riktlinjer för barnomsorgen i Göteborgs Stad. För att eventuellt ha möjlighet att analysera strukturella eller organisatoriska faktorer ansågs det vara en fördel att använda skolor som lyder under samma regi på uppdrag av staten.

30 förskolor besvarade enkäten i fysisk form och 7 förskolor besvarade den webbaserade enkäten. Den fysiska enkäten distribuerades genom att varje förskola besöktes av någon av författarna. Enkäterna lades i det gemensamma

personalrummet för att hämtas upp en till två veckor senare. Valet att hämta enkäterna personligen istället för att låta respondenterna skicka in enkäterna gjordes på grund av en hypotes om att detta skulle generera högre svarsfrekvens.

7.4.2 Genomförande och urval

I studien användes ett totalurval av alla kommunala förskolor i Göteborgs Stad för att samla in material. Detta innebär att samtliga kommunala förskolechefer har kontaktats med förfrågan om deltagande (Barmark & Djurfeldt, 2015). Detta urval användes för att kunna få ihop så många svar som möjligt. Totalt kontaktades 167 förskolechefer som ansvarar för 396 förskolor. Av dessa tackade 17 förskolechefer ja. Enkäten postades även på författarnas privata Facebook-konton. Denna form av urval är ett självurval och förfrågan om deltagande kom direkt till förskolepersonalen.

Valet gjordes att inte redovisa antalet förskolepersonal som besvarat enkäten från respektive stadsdel. Denna fråga fanns med i enkäten för att säkerställa att alla stadsdelar deltar i studien och inte för att jämföra stadsdelarna med varandra. Dessutom hade de olika stadsdelarna mycket spridd svarsfrekvens vilket skulle kunna leda till att enskilda respondenters anonymitet riskeras.

Totalt har 218 förskolepersonal från 37 förskolor deltagit i studien. Majoriteten av de som besvarade enkäten har arbetat i över 10 år inom barnomsorgen. Att det framförallt är de som besvarat enkäten kan bero på att de har mer erfarenhet av oro och orosanmälningar och därför känner att de kan ge mer uttömmande svar än någon som jobbat en kortare period och inte kommit i kontakt med oro och orosanmälningar i lika stor utsträckning.

Efter att enkäten delades ut upptäcktes att enkätfråga 18 hade tappat enstaka ord. Den rätta formuleringen ska vara *Vad handlar de orosanmälningar om som ofta diskuteras på er förskola? (Kryssa de alternativ som stämmer in).*

När enkäterna samlats in kodades de in i programmet SurveyMonkey som även skapade diagrammen och vissa tabeller i uppsatsen. Därefter exporterades svaren till programmet SPSS för att skapa korstabeller. Korstabellerna har genomgått ett χ^2 -test för att få fram ett p-värde. P står för probability och uppger hur sannolikt det är att sambandet som undersökts i korstabellen skulle uppkomma i den större

populationen. Är P-värdet 0,05 är det 95 % säkert att det finns ett samband i den större populationen. Sambandets signifikans styrs av hur många som besvarat enkäten. Om antalet deltagare är under 150 personer måste P-värdet vara minst 0,1 för att kunna säga att sambanden är signifikanta (Barmark & Djurfeldt, 2015). Alla enkätfrågor presenterades inte i studien på grund av platsbrist. Valet gjordes att endast gå in djupare på den data som ansågs vara av högre relevans för studiens syfte.

När uppsatsen är godkänd förstörs enkäterna på Göteborgs Universitet för att säkra respondenternas anonymitet och bevara sekretessen.

7.5 Bortfall

Det finns två former av bortfall, externt och internt. Det externa bortfallet uppstår när respondenter i urvalet inte vill svara på enkäten och det interna när vissa frågor i enkäten inte har besvarats. Om bortfallet är stort är det svårare att generalisera resultatet. Genom att skicka ut påminnelser om att besvara enkäten kan bortfallet minskas (Eljertsson, 2005). Risken för bortfall minskar även om det medföljer ett följebrev som förklarar undersökningens syfte och varför den är viktig (Bryman, 2011).

Tyvärr kan ingen exakt siffra uppges på det externa bortfallet då antalet anställda inom förskolan i Göteborgs Stad är okänt för författarna. Därför är det inte heller möjligt att uttala sig om hur många som har tagit del av enkäten. Målet var att få in 400 svar men 218 svar har samlats in. Av 167 kontaktade förskolechefer har 5 tackat nej. 3 förskolechefer bad om att återkomma men hördes inte av. 142 förskolechefer har inte besvarat förfrågan om deltagande. Det interna bortfallet redovisas under respektive diagram. Ingen intern bortfallsanalys har gjorts på grund av den höga svarsfrekvensen, bortsett från de två sista frågorna. Att dessa två frågor hade längre svarsfrekvens kan bero på att de uppfattats som valfria och utformningen av dessa frågor skiljde sig från övriga enkätfrågor.

7.6 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

Om en studie har en hög reliabilitet ska studien kunna göras om av andra forskare som når fram till samma resultat (Bryman, 2011). Eftersom det är relativt få som

har svarat i förhållande till antalet som kontaktats om deltagande är studiens reliabilitet osäker.

Ett annat relevant begrepp är validitet. Hög validitet uppnås om forskaren har mätt det som hen vill mäta (ibid.). Studien anses ha hög validitet eftersom studiens syfte har uppnåtts. Dessutom uttryckte ett flertal respondenter att enkätfrågorna varit bra och relevanta.

I kvantitativa undersökningar är begreppet generaliserbarhet centralt. Om studien uppnår en hög grad av generaliserbarhet kan resultatet som framkommit appliceras på de grupper som inte deltagit i studien. För att forskaren ska kunna hävda att resultatet kan generaliserars till andra grupper ska urvalet på de som deltagit i studien vara så representativt som möjligt. Att urvalet är representativt innebär att urvalet speglar den population som undersöks. En population är alla de enheter som urvalet görs ifrån (ibid.), till exempel all förskolepersonal i Göteborgs Stad. Eftersom få besvarade enkäten och det dessutom är en stor variation i hur många som svarat från respektive stadsdel kan studien inte anses ha en hög grad av generaliserbarhet.

7.7 Etiska överväganden

Under uppsatsprocessen har de forskningsetiska principerna inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning varit centrala. Principerna består av informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Informationskravet innebär att forskaren ska informera deltagarna om deras uppgift i forskningen samt villkor för deltagandet. Det ska framgå att deltagandet är frivilligt och att de kan avbryta sin medverkan när som helst. Deltagarna ska även informeras om information som eventuellt kan få deltagarna att inte vilja delta i studien (Vetenskapsrådet, u.å).

Till både den webbaserade och den fysiska enkäten bifogades information respektive ett försättsblad (se bilaga 3 och 4) där information om studiens syfte, var den färdiga uppsatsen kan läsas, när den publiceras samt deltagarnas frivillighet och anonymitet tydligt framkom. Vidare framkom ett stort intresse av att få ta del av den färdiga uppsatsen och därför har beslut tagits om att mejla uppsatsen till samtliga förskolor för att besvara detta önskemål.

Enligt samtyckeskravet ska deltagarna i en studie själva få bestämma om de ska delta eller inte i studien och de skunna avbryta deltagandet när som helst utan att mötas av negativa följder. Beroendeförhållande mellan forskare och deltagare ska undvikas (ibid.). Detta krav anses studien ha uppnått då vi betonat frivillighet och anonymitet. Valet gjordes dessutom att numerera de fysiska enkäterna för att deltagarna ska kunna återta sitt samtycke och sina svar under processen. Detta var tyvärr inte möjligt för deltagarna i den webbaserade enkäten. Dock går det inte helt att utesluta att vissa av deltagarna som svarat på den fysiska enkäten känt sig tvingade att delta på grund av påtryckningar från förskolechef eller kollegor. Konfidentialitetskravet syftar till att bibehålla deltagarnas anonymitet. Känsliga uppgifter ska förvara på ett sådant sätt så att ingen obehörig kan komma åt dem (ibid.). I studien har detta krav beaktats då samtliga insamlade enkäter öppnades samtidigt för att förhindra att det går att lista ut från vilken förskola svaren kommer. Eventuella samtycken som dragits tillbaka har gått genom handledare Linda Mossberg för att en deltagares anonymitet inte ska röjas för författarna. Dock drog ingen respondent tillbaka sitt samtycke. Nyttjandekravet innebär att det material som samlas in endast får användas för forskningens ändamål och får inte lämnas ut i andra sammanhang (ibid.). Det insamlade materialet har endast använts för att författa denna kandidatuppsats. Något som diskuterats är att enkäten kan väcka jobbiga känslor hos respondenterna. Som tidigare nämnts inleddes och avslutades enkäten med mer neutrala frågor och de mer känsliga frågorna har placerats i mitten. Förhoppningen är att studien bidrar till att oro och orosanmälningar diskuteras mer i förskolan och att det då blir ett mindre laddat diskussionsämne.

8. Resultat och analys

Totalt har 218 respondenter besvarat enkäten. Av de 197 respondenterna som kryssade något av de färdiga alternativen på frågan om utbildningsnivå var 54,3 % förskolepedagoger, 37,6 % barnskötare och 8,1 % saknade utbildning. I svars kategorin "Annan" har majoriteten uppgett att de är lärare. Majoriteten av respondenterna (56,4 %) har arbetat inom barnomsorgen i över tio år, 18,4 % har arbetat 4-7 år, 11,0 % har arbetat 2-3 år, 7,8 % har arbetat 0-1 år och 6,4 % representerades av de som arbetat 8-10 år.

En klar majoritet av förskolepersonalen (90,8 %) har fått information om anmälningsskyldighet. 6,0 % har uppgett att de inte fått någon information och 3,2 % att de inte vet om de har fått information. Frågan har ett internt bortfall på 0,5 % vilket motsvarar 1 respondent.

115 av respondenterna har deltagit i minst en orosanmälan varav 91,3 % av respondenterna har deltagit i 1-5 orosanmälningar. 5,2 % av respondenterna har deltagit i 6-10 orosanmälningar och 1,7 % har deltagit i 11-15 orosanmälningar. 0,9 % har deltagit i 16-20 orosanmälningar och 0,9 % har deltagit i över 20 orosanmälningar.

På följande sida visas en korstabell mellan *Hur många orosanmälningar har du deltagit i?* och *Hur många år har du arbetat inom barnomsorgen?* (n=218).

Tabell 1. Korstabell mellan antal orosanmälningar och år inom barnomsorg.

	0-1 år	2-3 år	4-7 år	8-10 år	Över 10 år	Totalt
0 orosanmälningar Procent	15 88,2 %	18 75,0 %	23 57,5 %	9 64,3 %	38 30,9 %	103 47,2 %
1-5 orosanmälningar Procent	2 11,8 %	6 25,0 %	17 42,5 %	5 35,7 %	75 61,0 %	105 48,2 %
6-10 orosanmälningar Procent	0 0,0 %	0 0,0 %	0 0,0 %	0 0,0 %	6 4,9 %	6 2,8 %
11-15 orosanmälningar Procent	0 0,0 %	0 0,0 %	0 0,0 %	0 0,0 %	2 1,6 %	2 0,9 %
16-20 orosanmälningar Procent	0 0,0 %	0 0,0 %	0 0,0 %	0 0,0 %	1 0,8 %	1 0,5 %
Över 20 orosanmälningar Procent	0 0,0 %	0 0,0 %	0 0,0 %	0 0,0 %	1 0,8 %	1 0,5 %
Antal Procent	17 100 %	24 100 %	40 100 %	14 100 %	123 100 %	218 100 %

P-värde: 0,007, vilket betyder att sambandet är 99,3 % signifikant.

I studien framkommer att personer som har arbetat mer än 10 år inom barnomsorgen generellt har gjort 1-5 orosanmälningar. Människor uppfattar omvärlden på olika sätt och tolkar omgivningen utifrån individuella värderingar, åsikter och erfarenheter (Nilsson, 2015). Därmed kan flera personer ha olika åsikter om när det anses finnas oro för ett barn och kan vara en förklaring till varför antalet anmälningar är lågt. Goebels et al.s (2008) studie visar att de som aldrig gjort en anmälan hade mindre erfarenhet inom yrket. I denna studie framkommer att 30,9 % av respondenterna som arbetat inom barnomsorgen i över 10 år aldrig har deltagit i en orosanmälan.

I studien av Backlund et al. (2012) framkommer att samhället behöver bli bättre på att fånga upp förskolebarn som riskerar att fara illa samt uppmärksamma omsorgsbrist som är svårbedömda då fysiska symtom inte finns. Det kollektiva beteendet som uppstår i en grupp kan försvåra möjligheterna för en person att agera individuellt (Nilsson, 2015). Alla människor reagerar olika i situationer utifrån sina individuella egenskaper men då en person ingår i exempelvis en arbetsgrupp anammar personen gruppens värderingar, attityder och bedömningar. Osäkerhet inom gruppen kan leda till att gruppmedlemmarnas självkänsla påverkas negativt. Låg självkänsla innebär att personens tilltro till den egna

förmågan försämras, möjligheter att agera självständigt blir mindre och denne riskerar att i större utsträckning påverkas av omgivningens åsikter (ibid.). En möjlig förklaring till det låga anmälningantalet bland respondenterna med flerårig arbetslivserfarenhet skulle kunna grundas i gruppens inställning till anmälningar, att de anser sig sakna individuella färdigheter för att bedöma oro hos ett barn eller att de inte har träffat något barn som varit utsatt.

8.1 Hur ser kunskapsläget ut bland förskolepersonal om olika former av utsatthet hos barn?

60,8 % av respondenterna uppger att de ibland kan avgöra om det finns oro för ett barn genom att se tecken hos barnet, 2,8 % har uppgett att de inte kan avgöra oro och 10,2 % har svarat vet inte. Cirka en fjärdedel av respondenterna (26,5%) anser sig kunna avgöra oro genom att se tecken hos barnet.

Följande fråga handlar om förskolepersonalen tycker att det är svårt att avgöra om det finns oro för ett barn. Frågan har ett internt bortfall på 0,9 % (2 respondenter).

Tabell 2. Avgöra oro (n=216).

Svarsval	Svar
Ja	23,15% 50
Ibland	62,96% 136
Nej	10,19% 22
Vet inte	3,70% 8
Totalt	216

Det är ett fåtal som känner sig säkra på att kunna avgöra när det är oro för ett barn.

Respondenterna svarade följande på frågan om de vågar fråga barn om hur de har det hemma när respondenten känner oro:

Tabell 3. Våga fråga (n=215).

Svarsval	Svar
Ja	75,35% 162
Ibland	16,28% 35
Nej	5,12% 11
Vet inte	3,26% 7
Totalt	215

Det framkommer att det vanligaste svarsalternativet är att förskolepersonalen vågar fråga barn om hur de har det hemma när förskolepersonalen känner oro. Frågan har ett internt bortfall på 1,4 % (3 respondenter).

På frågan om den enskilde skulle vilja ha mer kunskap om vad som är oroande signaler eller uttryck hos barn har 86,2 % av respondenterna svarat ja, 8,3 % har

svarat nej och 5,5 % har svarat vet inte. Frågan har ett internt bortfall på 0,5 % (1 respondent).

Enligt Statens Offentliga Utredningar (2010:64) visar små barn tydligt när de inte mår bra och Lundén (2004) menar att förskolepersonal har bra förutsättningar för att uppmärksamma dessa barn. Samtidigt skriver Broberg et al. (2015) att barn inte har kapaciteten att förstå sin utsatthet då de inte har något annat än sina egna erfarenheter att relatera till. Därför är det viktigt att vuxna i barnens omgivning kan uppmärksamma signaler, beteenden och symtom på utsatthet hos barn. Vidare betonar Broberg et al (2015) att vuxna som arbetar med barn bör ha kompetens för att kunna samtala med barn som misstänks fara illa. I studien framkommer att en klar majoritet av förskolepersonalen vågar fråga barn om deras hemförhållanden. Vidare framkommer att 86,2 % vill ha mer kunskap om utsatthet hos barn. Detta kan tolkas som att det finns en vilja att lära sig mer *eller* en känsla av kunskapsbrist. Med tanke på att majoriteten av respondenterna har arbetat länge inom barnomsorgen tolkas detta som att organisationen inte erbjuder tillräcklig utbildning för att känna sig trygg i den kunskap som den enskilde besitter. Kunskap och förebyggande arbete riktat mot de yngsta barnen är relevant då de löper störst risk i jämförelse med äldre barn att utsättas för omsorgssvikt och misshandel (Almqvist, 2013).

8.2 Vad har förskolepersonal för förhållningsätt till anmälningsskyldigheten och orosanmälningar?

Majoritet av förskolepersonalen har informerats om vad anmälningsskyldigheten innebär. Frågan om inställningen till orosanmälningar besvarades av 199 respondenter, vilket innebär ett internt bortfall på 8,7 % (19 respondenter).

Tabell 4. Inställning orosanmälan (n=199)

Mest positiv	Ganska positiv	Varken positiv eller negativ	Ganska negativ	Mest negativ	Totalt
31,16% 62	28,14% 56	33,67% 67	4,02% 8	3,02% 6	199

Majoriteten av respondenterna har en övervägande positiv inställning till orosanmälningar.

På frågan om vem som bestämmer på förskolan om oro ska anmälas eller inte har en majoritet (52,5 %) svarat förskolechef, 18,9 % svarat jag själv och 2,3 % har svarat vet inte. Ingen har valt svarsalternativet kollega.

Diagram 1. Vem beslutar om anmälan (n=217).

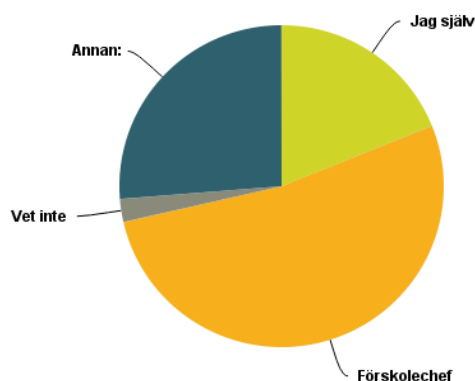
Jag själv: 41 (18,9 %)

Kollega: 0 (0,0 %)

Förskolechef: 115 (52,5 %)

Vet inte: 5 (2,3 %)

Annan: 57 (26,3 %)

De respondenter som kryssat flera alternativ kodades in under alternativet annan. Inom denna kategori svarade 46,4 % jag själv, kollega och förskolechef, 48,2 % svarade jag själv och förskolechef och 1,8 % svarade kollega och förskolechef. 3,6 % av respondenterna som valde alternativet "annan" uppgav att barnet avgjorde om oron ska anmälas. Frågan har ett internt bortfall på 0,5 % (1 respondent).

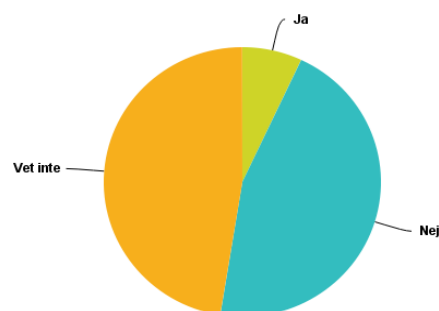
Fråga 17 handlade om huruvida förskolepersonalen anser att all oro anmäls på förskolan. Det interna bortfallet är 1,4 % (3 respondenter).

Diagram 2. Anmäls all oro (n=215)

Ja: 15 (7,0 %)

Nej: 98 (45,6 %)

Vet inte: 102 (47,4 %)

Det framkommer att lite mindre än hälften av respondenterna inte vet om all oro anmäls. Av de som vet om all oro anmäls är det vanligaste svaret att all oro inte anmäls.

Följande tabell visar åsikten om det som ska anmälas anmäls på förskolan. Frågan har ett internt bortfall på 2,3 % (5 respondenter).

Tabell 5. Anmäls det som ska anmälas (n=213)

Svarsval	Svar
Ja	48,36% 103
Nej	15,49% 33
Vet inte	36,15% 77
Totalt	213

Tabellen visar att det är cirka hälften av respondenterna som anser att det som ska anmälas anmäls.

Ett flertal faktorer kan hindra den enskilde från att göra en orosanmälan. Frågan har ett internt bortfall på 1,8 % (4 respondenter). Respondenterna har kunnat välja flera svarsalternativ.

Tabell 6. Hindra en orosanmälan (n=214).

Svarsval	Svar	
Jag själv (rädsla för att ha fel, tidsbrist)	50,47%	108
Kollegor	17,29%	37
Förskolechef	22,43%	48
Föräldrarna (rädsla för att skada relationen, risk för att bli hotad)	33,64%	72
Socialtjänsten (att anmälan inte tas på allvar, otrevligt bemötande)	15,89%	34
Polis (att anmälan inte tas på allvar, otrevligt bemötande)	4,21%	9
Vän (rådgivning av vän att inte anmäla)	1,87%	4
Ingenting	20,56%	44
Vet inte	7,01%	15
Annan:	Svar 1,87%	4
Totalt antal svarande: 214		

Det är vanligast att den enskilde själv, föräldrarna eller förskolechefen stoppar en orosanmälan. Cirka en femtedel av respondenterna har svarat att inget kan hindra dem från att göra en orosanmälan.

Därefter fick respondenterna besvara frågan om de anser att förskolan väntar för länge med att göra en orosanmälan. Frågan har ett internt bortfall på 1,4 % (3 respondenter).

Tabell 7. Väntar för länge (n=215).

Svarsval	Svar	
Ja	11,16%	24
Ibland	39,53%	85
Nej	13,49%	29
Vet inte	35,81%	77
Totalt		215

Cirka hälften av respondenterna anser att förskolan någon gång har väntat för länge med att göra en orosanmälan.

Nedan visas en korstabell mellan *Anmäls all oro förskolan känner för ett barn?* och *Utifrån ditt arbete på förskola. Tycker du att det som ska anmälas anmäls?* Lodrätt motsvarar frågan *tycker du att det som ska anmälas anmäls*. Vågrätt motsvarar frågan *anmäls all oro förskolan känner för ett barn?* Frågan har ett internt bortfall på 3,7 % (8 respondenter).

Tabell 8. Korstabell mellan anmäls det som ska anmälas och anmäls all oro (n=210).

	Ja, det anmäls	Nej, det anmäls inte	Vet inte	Totalt
Ja, all oro Procent	13 12,7%	0 0,0 %	2 2,6 %	15 7,1 %
Nej, inte all oro Procent	37 36,3 %	27 84,4 %	31 40,8 %	95 45,2 %
Vet inte Procent	52 51,0 %	5 15,6 %	43 56,6 %	100 47,6 %
Antal Procent	102 100 %	32 100 %	76 100 %	210 100 %

P-värde: 0,000, vilket betyder att sambandet är 99,9 % signifikant.

Av de som har besvarat båda frågorna med ja eller nej framkommer att det vanligaste svaret är att all oro inte anmäls men att det som ska anmälas anmäls. Detta visar på ett förhållningssätt om att all oro inte ska anmälas.

Enligt resultatet skulle relationen till eller hot från föräldrarna kunna påverka huruvida personalen anmäler oro eller inte. Enligt förädrabalken (SFS 1949:381) har föräldrarna ansvar för barnets välmående. Då föräldrar brister i sin förmåga att tillgodose barnets behov ska samhället träda in enligt socialtjänstlagen (SFS 2001:453). Därmed bör inte relationen till eller hot från föräldrarna styra en anmälningsskyldigs agerande. Anmälningsskyldigheten bör i detta anseende stå över samtliga faktorer som kan hindra att ett barn får hjälp och stöd. Att det i studien framkommer att professionella som är medvetna om anmälningsskyldigheten kan verka som en motverkande effekt för den som vill anmäla bör inte förekomma. Förskolechef, kollegor och socialtjänst har enligt studiens resultat inte alltid en stödjande funktion för anmälaren.

Höjer & Röbbäck (2007) menar att det svenska och europeiska rättssystemet är utformat efter vuxnas förutsättningar och behov vilket motverkar att barnets bästa

står i centrum. Språket som används i utredningar om barns utsatthet visar på att omskrivningar av barnens situation förekommer och att de förminskar barnets livssituation. Barnets bästa går på så vis förlorat i vad som blir en maktkamp mellan föräldrarnas rätt till barnet (Höjer & Röbbäck, 2007). Detta kan kopplas till denna studie då relationen till och hot från föräldrar anses ha stor påverkan om en anmälan kommer till stånd eller inte.

Deltagare i Backlund et al.s (2012) studie uppger att de inte informeras kontinuerligt om anmälningsskyldighet. Det framkommer även att den som står för anmälan inte alltid är personen som upplever oro. Detta visas även i denna studie då den som oftast beslutar om anmälan är förskolechefen. Enligt lag har *den enskilde* ansvar för att anmäla den oro som denne känner, vilket enligt studiens resultat inte efterföljs då majoriteten av respondenterna anser att beslutet tas av eller i samråd med förskolechef. Då studien har respondenter från samtliga stadsdelar inom Göteborgs Stad visar detta på att anmälningsskyldigheten inte tolkas utifrån det egna ansvaret är ett utbrett problem. Om det enligt riktlinjer på förskolor ska ske i samråd med förskolechef så ska det inte påverka då lagen ska stå över dessa riktlinjer. Samhällets medborgare ska följa de formella normerna som skapats i form av lagstiftning (Nationalencyklopedin, u.å.), vilka är utformade för att upprätthålla gemensamma sociala och strukturella system i samhället (Larsson & Sohlberg, 2014). Att frångå dessa normer innebär en lagöverträdelse. Informella normer kan uppstå inom en organisation eller arbetsgrupp och bidra till att sociala system upprätthålls. Förskolors förhållningssätt kan vara en form av informell norm som skapats inom organisationen och kan vara en förklaring till varför de formella normerna bryts.

Socialpsykologiska experiment har visat att individer påverkas av den övriga gruppens åsikter samt att det finns en rädsla hos den enskilde att frångå gruppens bedömning. Detta kan leda till att den enskilde misstror sin egna bedömning trots att denne har rätt (Larsson & Sohlberg, 2014). Detta kan problematiseras utifrån att den förskolepersonal som upplever oro ändrar åsikt i samråd med förskolechef eller annan då denne kan ha en annan uppfattning om barnet. Backlund et al.s (2012) studie visar att anmälningsskyldiga oftare anmäler mer akut problematik medan den mer långsiktiga förblir orörd. Både Backlund et al. (2012) och Lundén

(2004) menar att ett resonerande förhållningssätt kan leda till att den individuella personens oro minimeras i samtal med arbetsgruppen. Almqvist (2013) påtalar att små barn i de flesta fall utsätts för multipla former av utsatthet samtidigt. Enligt denna studie ska beslut tas i samråd med arbetsgrupp eller förskolechef vilket i sig innebär en risk då all personal har olika former av relation till barnen. Det är inte lätt att skapa en relation till barn som lever i utsatthet då de i många fall har en skadad anknytning vilket försvårar deras tillit till andra människor (Almqvist, 2013).

I studien framkommer att endast 7 % av förskolepersonal anser att all oro som förskolan känner för ett barn anmäls. Detta kan tolkas utifrån att alla inte anser att all oro ska anmälas eller att de vill signalera att arbetsplatsen inte anmäler all oro. Socialpsykologin lyfter att den enskilde personen anammar gruppens beteende och värderingar men det betyder inte att detta beteende överensstämmer med den individuella åsikten (Nilsson, 2015). Detta stärker resultatet från Statens offentliga utredning (SOU 2009:68) om att all oro på förskolan inte anmäls. Enligt Brottsförebyggande rådet (2016) är mörkertalet angående misshandlade barn stort vilket studiens resultat anses understödja utifrån att all oro inte anmäls. Skolverket (u.å.) skriver på sin hemsida att det i personalrummet inte ska samtalas öppet om barns levnadsförhållanden eftersom relationen mellan barnet och personalen ska baseras på tillit. Vidare står det inget om *var* barns livssituationer ska diskuteras. Att Skolverket väljer att inte skriva *var* personalen kan utbyta sina reflektioner om barnen på skolan anses motverka skolans riktlinjer om att skolan ska arbeta för att stötta utsatta barn.

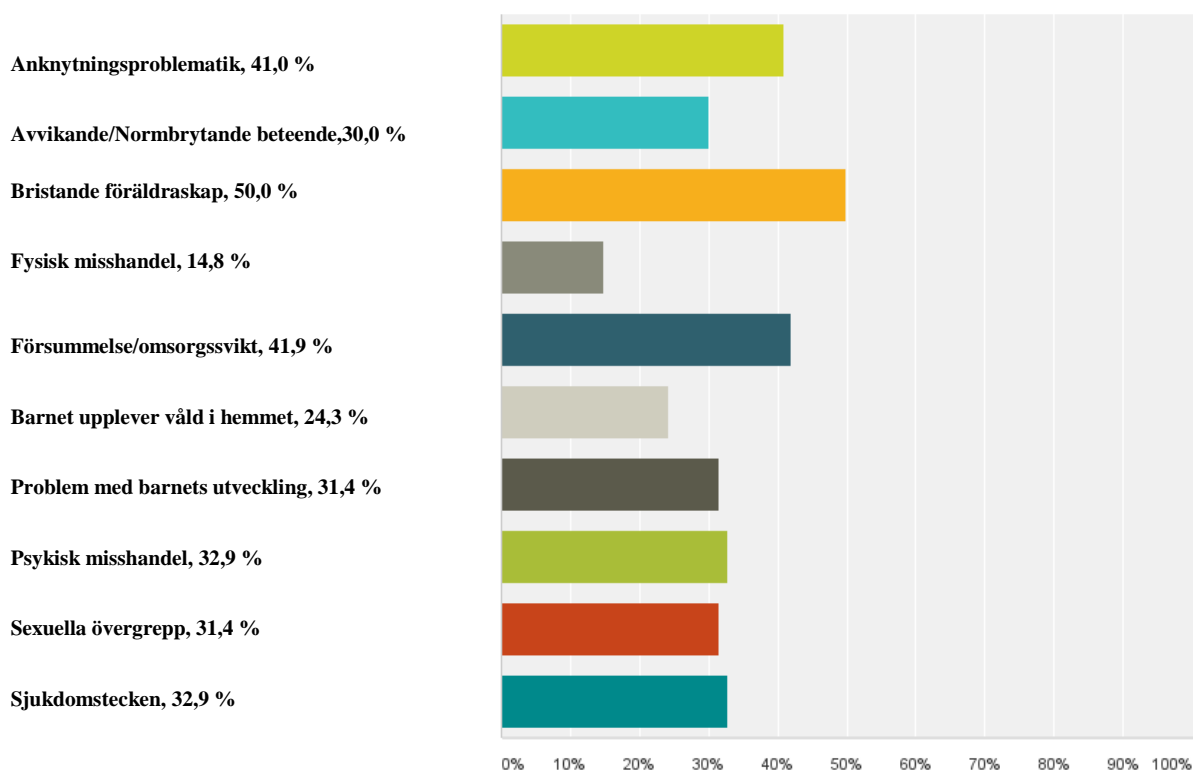
Att cirka hälften av respondenterna anser att förskolan har väntat för länge med att göra en orosanmälan strider mot anmälningskyldigheten i socialtjänstlagen (SFS 2001:453) där det står uttalat att förskolepersonalen är skyldiga att *genast* anmäla om de i sin verksamhet misstänker att ett barn far illa. Tidigare i lagen behövde anmälaren endast anmäla om socialnämnden behövde ingripa för att skydda barnet. Lagtexten ändrades den 1 januari 2013 (Prop. 2012/13:10) vilket förtydligade att även misstanke om oro ska anmälas. Utifrån socialtjänstens arbete är det viktigt att kunna se återkommande mönster och beteenden i barnens livssituation för att kunna påtala brister och ha rätt att agera (SOSFS 2014:6). Att

vänta med att anmäla oro eller misstanke om oro bidrar till att socialtjänstens arbete fördröjs.

8.3 Vilka svårigheter och förbättringsområden upplever förskolepersonalen utifrån anmälningsskyldigheten?

På frågan om vilken oro som är svårast att besluta om det ska anmälas kunde respondenterna välja flera svarsalternativ. Frågan har ett internt bortfall på 3,7 % (8 respondenter).

Diagram 3. Svårast oro (n=210).

De tre vanligaste svarsalternativen är bristande föräldraskap, försummelse/omsorgssvikt och anknytningsproblematik. Dock är det ganska jämn svarsfrekvens på majoriteten av svarsalternativen.

Förskolepersonalen fick även besvara frågan om anledningen till att förskolan missar barn som mår dåligt. Frågan har ett internt bortfall på 0,9 % (2 respondenter). Respondenterna har kunnat välja flera svarsalternativ.

Tabell 9. Missa barn (n=216).

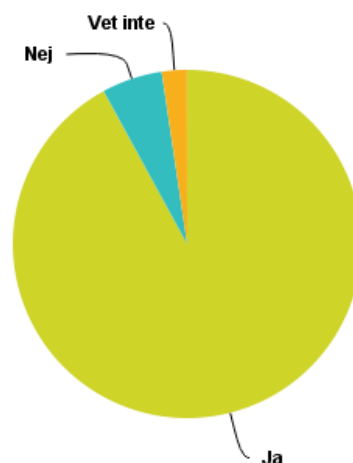
Svarsval	Svar
Barnen utmärker sig inte	49,07% 106
Lite personal	29,63% 64
Låg kunskap inom området	39,35% 85
Personalen är utarbetad	16,20% 35
Stora barngrupper	73,61% 159
Stress	49,54% 107
Vill inte se dem	15,74% 34
Vet inte	4,63% 10
Annan:	2,31% 5
Totalt antal svarande: 216	

De tre vanligaste anledningarna till att förskolan missar barn som mår dåligt är enligt respondenterna stora barngrupper, stress och att barnen inte utmärker sig.

Respondenterna fick även frågan om de har en relation med alla barn på deras avdelning. Frågan har ett internt bortfall på 1,9 % (4 respondenter).

Diagram 4. Relation med alla barn på avdelning (n=214).

Ja: 197 (92,1 %)
Nej: 12 (5,6 %)
Vet inte: 5 (2,3 %)

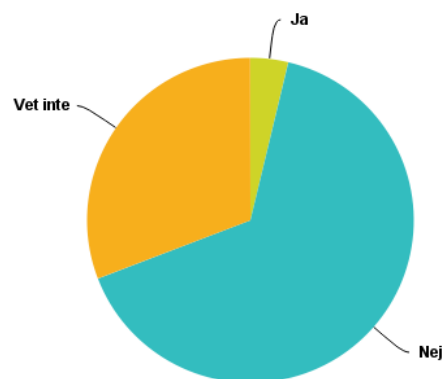

Majoriteten av respondenterna i studien har en relation med alla barn på sin avdelning.

214 respondenter valde att besvara nästkommande fråga som undersökte om det fanns barn på förskolan som ingen hade relation till. Frågan har ett internt bortfall på 1,9 % (4 respondenter).

Diagram 5. Barn utan relation (n=214).

Ja: 8 (3,7 %)
Nej: 140 (65,4 %)
Vet inte: 66 (30,8 %)

Resultatet visar att det är vanligast att alla barn har relation med någon av personalen på förskolan. Dock finns en osäkerhet hos ungefär en fjärdedel av respondenterna om alla barn har en relation.

I enkäten fanns en öppen fråga om vad som är svårast med att göra en orosanmälan. Svaren har kodats in i fyra kategorier; osäkerhet, föräldrarna, samverkan, organisation och ledning samt förvärra. Under osäkerhet kodades svar som rädsla för att göra eller ha fel, kunskapsbrist och en fundering över om det som respondenten såg faktiskt var oro eller om dennes åsikt styrdes av de egna värderingarna och normerna över vad som är oroväckande.

Kategorin föräldrar innehåller svar som att det finns en rädsla över att förstöra relationen till föräldrarna, att mottaga hot, att barnen byter förskola, att barnen är rädda för föräldrarna och att föräldrarna skyller ifrån sig.

Inom samverkan, organisation och ledning finns svar som att anmälningsskyldigheten i sig är svår, att utredningar läggs ned, resursbrist i form av för lite personal och för stora barngrupper. Vidare framkommer att samverkan mellan förskola, socialtjänst och BVC brister, att de inte får någon återkoppling om den anmälan som gjorts, oenigheter i arbetsgruppen om vad som är oro och brist på diskussioner försvårar arbetet. Att inte få stöd från chef och kollegor i en anmälan utan istället bli motverkad av chefen eller att chefen väntar för länge med att göra en anmälan är vanligt.

Slutligen innebär svarskategorin förvärra att respondenterna är rädda för att förvärra barnets situation.

Frågan har besvarats av 188 respondenter och ett internt bortfall på 22,9 % (50 respondenter). Respondenternas svar har kunnat kodas in i samtliga kategorier.

Tabell 10. Svårast med att anmäla (n=188).

Svårighet	Antal	Procent
Osäkerhet	109	64,9 %
Föräldrarna	66	39,3 %
Samverkan, organisation och ledning	38	22,6 %
Förvärra	22	13,1 %

Det som respondenterna tycker är svårast med att göra en anmälan är osäkerhet.

Enkätens sista fråga var också öppen och handlade om vad som kan förbättras angående orosanmälningar inom förskolan. Här har respondenternas svar kodats in i två kategorier; *mer utbildning/information* och *samverkan, organisation och ledning*. Dessa kategorier utformades genom en tematiserad analys vilket innebär att återkommande svar från respondenterna delas in i olika teman som anses vara mest lämpliga för att representeras som svar på den ställda frågan (Bryman, 2011).

Inom kategorin *mer utbildning/information* återfinns svar som önskar att förskolepersonalen ska få mer utbildning och/eller information om oro, orosanmälningar och anmälningsskyldighet. Respondenter efterfrågade bland annat exempel på situationer när en anmälningskyldig ska anmäla.

Kategorin *samverkan, organisation och ledning* innehåller svar om en önskan att vilja prata mer om orosanmälningar, bättre samverkan med socialtjänst och BVC, mer närvarande och stöd från förskolechef, möjligheten till anonyma anmälningar, mer och bättre information till föräldrarna om orosanmälningar och socialtjänsten, mer återkoppling från socialtjänsten kring genomförda orosanmälningar, mer personal och mindre barngrupper, tydligare riktlinjer angående orosanmälningar, bli tagen på allvar vid en orosanmälan, få stöd efter en anmälan samt mer resurser till socialtjänsten.

Frågan har besvarats av 140 respondenter och har ett internt bortfall på 35,8 % (78 respondenter). Respondenternas svar har kunnat koda in i samtliga kategorier.

Tabellen presenteras på nästa sida.

Tabell 11. Förbättringsområden (n=140).

Förbättringsområde	Antal	Procent
Mer utbildning/information	78	55,7 %
Samverkan, organisation och ledning	97	69,3 %

Resultatet visar att det är någon vanligare att respondenterna önskar förbättringar inom området samverkan, organisation och ledning.

Under avsnitt 2.2 i uppsatsen (former av utsatthet hos barn, reaktioner och konsekvenser) framkommer att samtliga former av utsatthet har tecken samt signaler hos barn som kan visa på indikationer om att barnet far illa. Resultatet visar en jämn fördelning över att samtliga former av utsatthet är svåra att tyda. Utifrån litteratur i uppsatsen framgår att bättre kunskap om barns sätt att uttrycka problem i sin livssituation kan bespara dem år av framtida lidande. Eiden et al. (2007) påpekar att barn till föräldrar med missbruksproblem redan i förskoleåldern uppvisar tydliga tecken på utåtagerande beteende. I denna studies resultat framkommer en önskan om mer kunskap, vilket kopplat till tidigare forskning om tecken hos barn, borde underlätta för att upptäcka utsatthet. Goebels et al.s (2008) forskning visar att de som alltid anmälde oro oavsett allvarlighetsgrad hade klara handlingsplaner för hur en anmälan utformas och kunskap om tidiga tecken.

Enligt Skolverket (2015) går majoriten av barn i förskoleåldern i förskolan och menar att de har bäst förutsättningar för att uppmärksamma utsatta barn. Även Lundén (2004) stärker detta uttalande då hon anser att förskolepersonal bör arbeta aktivt för att upptäcka omsorgssvikt. Broberg et al. (2015) menar att anledningen till att utsatta barn blir osynliga på grund av de stora barngrupperna. Resultatet i denna studie visar att förskolepersonalen inte verkar som ett skydd då all oro inte anmäls (Diagram 2) och på frågan vad som gör att dessa barn inte fångas upp är stora barngrupper det vanligaste svarsalternativet. Förskolepersonal kan inte skydda barn de inte ser.

Det framkommer i resultatet att 8 respondenter uppger att det finns barn på deras förskola som ingen har en relation till. Anknäytningsteorin påtalar att barn med problem med anknäytningen har svårare att skapa relationer (Almqvist, 2013) samt uppträder oftare aggressivt gentemot andra på grund av svårigheter med emotionell reglering (Broberg et al. 2008). Den vanligaste inskolningsåldern på förskolor i Sverige är 1-2 års ålder. Vid denna tidpunkt är barnets primära utvecklingsuppgift anknäytningen (Broberg et al. 2012). I studiens resultat framkommer inte ålder eller beteende hos de barn som förskolepersonalen anser att ingen har en relation till. Barn behöver knyta an till minst en pedagog för att uppleva ett lugn i tillvaron separerad från föräldrarna samt ha någon att ty sig till för tröst och skydd (ibid.). Relationer inom förskolan kan verka som en skyddsfaktor i barnens liv. Samtidigt bör det betonas att alla barn inte har förmåga att knyta an till personer på grund av att deras anknäytning är så pass skadad (Almqvist, 2013). Det skulle kunna vara ett svar på varför förskolepersonal uppgett att det finns barn som saknar relationer till personal.

Brodin (2008) lyfter barnens berättelse om sin utsatthet där relationen till förskolepersonalen är central för utsatta barn. Förskolan ses för dessa barn som den enda trygga platsen i tillvaron. Vidare skriver Strander (2008) att för vissa barn är förskolan den enda plats där de får sina behov tillgodosedda och blir omhändertagna av vuxna. I resultatet från May-Chahal & Cawsons (2005) undersökning presenteras att de professionella som barn helst vänder sig till för att få stöd i sin utsatthet är polis eller lärare. Vid misstanke om oro uppger majoriteten av förskolepersonalen i studien att de talar med barnen om hur de har det enligt Tabell 3. Vidare uppger även ett stort antal (92,1 %) att de har en relation till alla barn på sin avdelning. Att små barn utvecklar goda relationer till andra vuxna kan fungera som en stark skyddsfaktor i barnens liv (Andersson, 2008).

Enligt Hyvönen & Alexanderson (2014) upplever barnen trygghet hos de vuxna som vågar stå emot och säga ifrån när föräldrarna brister. För att ett barn ska våga berätta om sin utsatthet krävs att den vuxne visar att denne är mottaglig för att ta emot barnets berättelse om sin utsatthet. Den osäkerhet som förskolepersonalen

uttrycker i denna studie skulle även barnen kunna känna av och anpassa sig därmed utifrån det beteende som istället uppfattas som önskvärt av de vuxna.

Enligt Socialstyrelsen (2014b) behövs omgivningens information om barn som far illa inkomma till socialtjänsten för att de ska kunna utföra sitt arbete. Studiens resultat visar att förskolepersonalen efterfrågar bättre samverkan med socialtjänst och en mer närvarande förskolechef i verksamheten. Detta för att få ett bättre stöd vid oro för barn. Det har tagits fram ett nationell strategi för samverkan som ska underlätta samarbetet utifrån tydliga mål, ansvarsgränser och en gemensam kunskapsbas (SOSFS, 2007). Majoriteten av förskolepersonalen i denna studie upplever en osäkerhet i att göra anmälningar, avsaknad av stöd i fortsatt relation till föräldrarna samt frånvaro av stöd på organisatorisk nivå. I samarbetet med socialtjänsten betonar förskolepersonalen att återkoppling sällan sker och att sekretessen motverkar det fortsatta arbetet med barnen. En anledning till samverkan inte fungerar på ett önskvärt sätt kan bero på att socialtjänsten i dagsläget befinner sig i ett ansträngt läge vilket innebär att socialsekreterarna är överbelastade (Socialstyrelsen, 2016). Anmälningar upplevs skapa en större distans och att de får vidare svårt att bemöta barnets behov.

Då socialtjänsten tar beslut om att lägga ned en utredning om barn som far illa utan återkoppling till förskolepersonal skapas en osäkerhet och tvivel på den egna förmågan att bedöma oro i barns livssituation. Numera har socialnämnden ett ansvar för återkoppling men detta sker främst på begäran av anmälaren och handlar om att denne har rätt att ta del av om utredning inleds eller ej. Vidare har även socialtjänsten rätt att kalla till möte mellan anmälare och berörda parter i utredningen för att underlätta den fortsatta kontakten mellan förskolan och familjen (Prop. 2012/13:10). Att dessa möten förekommer mellan förskola och socialtjänst framkommer inte i de öppna frågorna utan det talas endast om en frånvaro av insyn i socialtjänstens arbete med familjen.

När problem uppstår är det vanligt att en grupp utser en syndabock för att avlasta övriga medlemmar från skuld som i sin tur kan leda till att samma problem på organisatorisk nivå bibehålls och förblir återkommande (Johansson & Lalander, 2013). Enligt socialpsykologin rättfärdigar människor sina handlingar utifrån sin egen påverkan där de tar fullt ansvar för beslutsfattandet eller anser att yttre

faktorer utanför den egna kontrollen ska hållas ansvariga (Nilsson, 2015). Detta kan kopplas till förskolepersonalens uppfattning om att de saknar tillräckligt med kunskap och information för att kunna uppfylla anmälningsskyldigheten. De påtalar även organisatoriska och ledningsmässiga orsaker till att hanteringen av orosanmälningen inte fungerar. Därmed friskriver de sig själva från det egna ansvaret för att göra en orosanmälan. Samtidigt krävs att en arbetsgrupp har tydliga mål och riktlinjer för att kunna bedriva sitt arbete på bästa sätt (Hwang & Nilsson, 2014). Arbetsgruppens påverkas även av organisationens villkor och samhället (Svedberg, 2012). Utifrån detta perspektiv ses förskolepersonalen som en grupp i behov av styrning och handledning för att organisationens målsättning ska uppfyllas. Även om förskolepersonalen har ett enskilt ansvar utifrån anmälningsskyldigheten så ingår de samtidigt i ett större sammanhang där de behöver ta hänsyn till chefer och resurser.

9. Avslutande diskussion

Slutsatsen av kunskapsläget hos förskolepersonalen är att den upplevda förmågan av att kunna avgöra oro för ett barn är låg. Förskolepersonalen efterfrågar mer kunskap om olika former av utsatthet hos barn då alla former av utsatthet upplevs som svårbedömda. Majoriteten av förskolepersonalen uppger att de informerats om anmälningsskyldigheten men efterfrågar tydligare riktlinjer kring anmälningsskyldighet och bättre samverkan med socialtjänsten. Osäkerheten kring vad som ska anmälas är stor och det finns en rädsla hos många av respondenterna om att en anmälan kan förvärra sin egen eller barnets situation. Vidare betonas relationen till föräldrar och förskolechef som påverkansfaktorer till att inte göra en anmälan. Anmälningsskyldigheten hos respondenterna är förhållandevis låg. De personer med över 10 års erfarenhet inom barnomsorgen är de som enligt denna undersökning deltagit i flest orosanmälningar och det skulle kunna förstås utifrån att de har träffat flest antal barn under sin yrkesverksamma tid. Samtidigt är deras deltagande lågt då de trots sin långa erfarenhet i snitt deltagit i 1-5 orosanmälningar varav cirka 30 % aldrig har deltagit i en orosanmälan. För att socialtjänsten ska kunna utföra sitt arbete och nå ut till de barn som far illa behöver det finnas en barnomsorg som uppmärksammar barn tidigt genom att våga anmäla den oro de upplever. Förskolepersonalen uppger att de får nästintill ingen återkoppling från socialtjänsten efter en orosanmälan. Författarna hävdar att sekretessen motverkar förskolepersonalens fortsatta arbete med barnet utifrån dess behov. De kan inte arbeta stödjande i sin omsorg då de saknar information om barnets situation. Förskolepersonalen upplever att relationen till föräldrarna försämras i anslutning till en genomförd anmälan och att stöd från organisationen för en fortsatt fungerande kommunikation saknas. Det läge som en förskolepersonal försätts i efter att de gjort en anmälan innebär att de på grund av avsaknad av återkoppling eller information om vad anmälan resulterat i leder till att förskolepersonalen har svårt att bedöma sin egen insats.

Uppsatsen visar på att det finns tydliga exempel på att lagen om anmälningsskyldighet inte efterföljs samt att sekretesslagstiftningen försvårar barnomsorgens fortsatta arbete med barnet vilket bör kunna anses som att barnets bästa *inte* tillgodoses. Sekretessen är till för att skydda den enskildes integritet

men kan i ärenden som rör barns utsatthet snarare handla om att inte kränka och skydda föräldrarna från skam. Förskolepersonal arbetar utifrån Skolverkets riktlinjer vilket innebär att de ska anpassa omsorgen utifrån barnets behov och bör därmed ses som lämpliga samverkanspartners till socialtjänsten i utformningen av barnets bästa. Sekretessen anses på så vis motverka Barnkonventionens ståndpunkt om att barnets bästa ska vara i fokus för alla insatser som berör barn.

I denna studie framkommer inte vilka rutiner eller riktlinjer som är utarbetade på förskolor vid orosanmälan men empirin visar att förskolechefen är den som i de flesta fall beslutar om en orosanmälan ska göras. Utifrån detta antas att förskolechefen ska stå som ansvarig för att skydda den anställda från att konflikter med familjen ska uppstå. Det bör ändå understrykas att detta strider mot anmälningsskyldigheten då det är den enskilde som ska anmäla sin oro. Enligt socialpsykologin är det svårt för en enskild person att agera självständigt i en grupp. Detta kan innebära att den oro som den enskilde upplever för ett barn försvinner i ett resonemang utifrån gruppens gemensamma åsikter och värderingar. För att lagen ska efterföljas bör förskolechefen finnas med men endast som ett stöd och dela ansvaret för anmälan men inte besluta om anmälan då det är den enskildes ansvar. Det blir problematiskt när lagen utgår från den enskilde men ska utifrån empirin förenas med gruppens och chefs synpunkt före det att en anmälan kan komma till stånd. När Skolverket skriver att det inte ska talas öppet mellan kollegor om barns situation men inte skriver om var dessa diskussioner ska hållas tolkas som en motverkande kraft till att förmedla ett öppet samtalsklimat. Ett öppnare samtalsklimat om att utsatthet bland barn förekommer samt att förskolepersonal har en skyldighet att agera vid oro skulle kunna leda till att anmälningsskyldigheten ses mer som ett arbetsmoment än ett avslöjande. Socialtjänst skulle här kunna bidra till att avlasta den skuld som familjen riktar mot anmälaren genom att tydligt betona och informera om deras skyldighet att anmäla. Information till föräldrar om deras föräldraansvar kontra förskolepersonalens anmälningsskyldighet skulle kunna skapa en större förståelse då en anmälan utförs.

Metodvalen för denna uppsats hade kunnat utformas annorlunda genom en användning av fler teorier för att bredda förståelsen av förskolepersonalens arbete

med utsatta barn. Professionsteori skulle kunna bredda förståelsen av yrkesrollens betydelse för det praktiska arbetet och organisationsteori hade kunnat förtydliga förskolans arbetssätt som en del av en större organisation. Båda teorierna hade kunnat delge uppsatsen en mer fördjupad inblick i förskolepersonalens roll samt tillföra goda kopplingar till socialpsykologin om vad som styr och avgör människors agerande och reaktioner på omgivningen. Tydligheten i enkätfrågorna hade förbättrats och mer resurser lagts på att nå ut till fler respondenter för att ha möjlighet att göra ett uttalande om den större populationen. Begränsningar för uppsatsen anses vara stora då tidsaspekten varit ett avgörande faktum då mer tid hade inneburit att fler antal enkäter hade kunnat delas ut samt samlas in. Vidare anses uppsatsen ha en begränsad utformning i form av textlängd då krav för kandidatuppsats har ett maxantal för ord. Huruvida en annorlunda undersökningsmetod hade kunnat användas eller kompletterat den valda kvantitativa metoden så anser författarna att den valda metoden fullgjort uppsatsens syfte. Uppsatsen anses representera respondenternas åsikter och erfarenheter vilket var målet med undersökningen, så annan metod hade därmed inte varit aktuell. Uppsatsen anses därmed ha uppfyllt sitt syfte och bidragit till en större förståelse av förskolepersonalens uppfattning om orosanmälningar.

Förslag på vidare forskning är att genomföra en nationell studie utifrån en juridisk ansats som undersöker huruvida anmälningsskyldigheten efterföljs av yrkesverksamma inom barnomsorgen. Detta för att belysa huruvida professionella erbjuds tillräcklig utbildning och stöd för att agera enligt lagstiftningen. Forskningen hade även kunnat redogöra för om anmälningsskyldigheten och sekretesslagstiftningen är utformad för att tillgodose barnets bästa. Att forska om barns trygghet bör alltid vara ett aktuellt forskningsämne inom socialt arbete utifrån att barn har rätt till en trygg barndom och att växa upp under goda levnadsförhållanden.

10. Litteraturlista

- Almqvist, Kjerstin (2013): "Barns behov och föräldrars omsorgsförmåga". I Pipping, Lisbeth (red.). *Familjehemsboken: frågor, fakta och personliga berättelser*. Stockholm: Gothia Fortbildning, 46-66.
- Andersson, Gunvor (2008): *Utsatt barndom-olika vuxenliv. Ett longitudinellt forskningsprojekt om barn i samhällsvård*. Stiftelsen allmänna barnhuset.
- Backlund, Åsa, Wiklund, Stefan & Östberg, Francesca (2012): *När man misstänker att barn far illa - En studie av hur professionella inom BVC, förskola och skola förhåller sig till anmälningsplikten*. Stockholms universitet.
- Barmark, Mimmi & Djurfeldt, Göran (2015): *Statistisk verktygslåda 0: att förstå och förändra världen med siffror*. Lund: Studentlitteratur.
- Barnombudsmannen (2015): *Bakgrund*. Hämtad 2016-03-04 från <http://www.barnombudsmannen.se/barnombudsmannen/om-oss/>
- Benjaminson, Carin (2008): "Barn och emotionell utsatthet" i Brodin, Jane (red.) *Barn i utsatta livssituationer*. Malmö: Gleerups.
- Broberg, Anders, Almqvist, Linnéa, Axberg, Ulf & Grip, Karin (2011): *Stöd till barn som bevittnat våld mot mamma Resultat från en nationell utvärdering*. Göteborgs universitet.
- Broberg, Anders, Almqvist, Kjerstin, Risholm Mothander Pia & Tjus, Tomas (2015): *Klinisk barnpsykologi : utveckling på avvägar*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Broberg, Anders, Risholm Mothander, Pia, Granqvist, Pehr & Ivarsson, Tord (2008): *Anknytning i praktiken. Tillämpningar av anknytningsteorin*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Brodin, Jane (2008): "Barn av sin tid" i Brodin, Jane (red.) *Barn i utsatta livssituationer*. Malmö: Gleerups.
- Brottsförebyggande Rådet (2016): *Barnmisshandel*. Hämtad 2016-03-09 från <http://www.bra.se/bra/brott-och-statistik/barnmisshandel.html>
- Bryman, Alan (2011): *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.
- Eiden, Rina D., Edwards, Ellen P., & Leonard, Kenneth E. (2007): "A conceptual model for the development of externalizing behavior problems among

- kindergarten children of alcoholic families: role of parenting and children's self-regulation" i *Developmental psychology*, 43(5), 1187.
- Eljertsson, Göran (2005): *Enkätboken i praktiken - en handbok i enkätmetodik*. Lund: Studentlitteratur.
- Goebbels, Adrienne, Nicholson, Jan, Walsh, Kenneth, & De Vries, Hugo (2008): Teachers' reporting of suspected child abuse and neglect: behaviour and determinants. *Health education research*, 23(6), 941-951.
- Göteborgs Universitet (u.å.): *Institutionen för socialt arbete*. Hämtad 2016-04-15 från <http://socwork.gu.se/>
- Hagström, Birthe (2010): *Kompletterande anknytningsperson på förskola*. Doktorsavhandling. Malmö: Malmö högskola.
- Hwang, Philip & Nilsson, Björn (2014): *Gruppsykologi - för skola, arbetsliv och fritid*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Hyvönen, Ulf och Alexanderson, Karin (2014) *Barnen vill – Vågar vi Barns och ungdomars brukarmedverkan i den sociala barnvården*. Stiftelsen Allmänna Barnhuset.
- Höjer, Ingrid & Röbbäck, Karin (2007): *Barn i kläm - hur uppmärksammas barn i mål om verkställighet av umgänge*. Stiftelsen Allmänna Barnhuset.
- Johansson, Thomas & Lalander, Philip (2013): *Vardagslivets socialpsykologi*. Malmö: Liber.
- Kemp, Alison. M., Dunstan, Frank., Harrison, Sara, Morris, Susan, Mann, Mala, Rolfe, Kim, Datta, Shalini, Thomas, D. Phillips, Sibert, Jonathan R. & Maguire, Sabine (2008): Patterns of skeletal fractures in child abuse: systematic review. *BMJ*, 337, a1518.
- Larsson, Sam & Sohlberg, Peter (2014): *Socialpsykologi för socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Lucas, Steven & Otterman, Gabriel (u.å.): *Tidiga tecken*. Hämtad 2016-04-17 från <http://www.tidigatecken.nu/>
- Lundén, Karin (2004): *Att identifiera omsorgssvikt hos förskolebarn*. Doktorsavhandling. Göteborg: Göteborgs Universitet.
- Lundén, Karin (2010): *Att identifiera omsorgssvikt hos förskolebarn. Vad kan vi lära av forskningen?* Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

May-Chahal, Corinne & Cawson, Pat (2005): Measuring child maltreatment in the United Kingdom: a study of the prevalence of child abuse and neglect. *Child abuse & neglect*, 29(9), 969-984.

Nationalencyklopedin (u.å.): *Norm*. Hämtad 2016-03-31 från

<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/norm>

Nilsson, Björn (2015) *Socialpsykologi - Teorier och tillämpning*. Malmö: Liber.

Prop. 2002/03:53. *Stärkt skydd för barn i utsatta livssituationer m.m.* Tillgänglig:

<http://data.riksdagen.se/fil/E7CBD209-CECD-4C75-8AF9-81D50BB1F9F9>

Prop. 2012/13:10. *Stärkt skydd för barn och unga*. Tillgänglig:

<http://data.riksdagen.se/fil/7EA90B2B-4039-4606-9602-196148EB7D22>

Rädda Barnen (u.å.): *Detta borde alla veta om barnmisshandel* (Artikelnr 992).

Hämtad 2016-03-04 från <https://www.raddabarnen.se/Documents/vad-vi-gor/sverige/vald-och-overgrepp/detta-borde-alla-veta-om-barnmisshandel.pdf>

Rädda Barnen (2016): *Orolig för ett barn- vad kan jag göra?* (Artikelnr 11505).

Hämtad från https://www.raddabarnen.se/Documents/vad-vi-gor/sverige/vald-och-overgrepp/rb_oroligforettbarn.pdf

SFS 1949:381. *Föräldrabalk*. Stockholm: Justitiedepartementet L2.

SFS 2001:453. *Socialtjänstlagen*. Stockholm: Socialdepartementet.

Skolverket (2015): *Inskrivna barn 2007–2014. Andel av alla barn i befolkningen*.

Hämtad från <http://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/statistik-i-tabeller/forskola/barn-och-grupper>

Skolverket (u.å.): *Barn som far illa*. Hämtad 2016-03-27 från:

<http://www.skolverket.se/regelverk/mer-om-skolans-ansvar/barn-som-far-illa-1.201708>

Socialstyrelsen (2014a): *Anmäla oro för barn. Stöd för anmälningsskyldiga och andra anmälare* (Artikelnr 2014-6-5). Hämtad 2016-02-27 från:

<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19456/2014-6-5.pdf>

Socialstyrelsen (2014b): *Till dig som är skyldig att anmäla oro för barn –*

information för dig som är anmälningsskyldig enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (Artikelnr:2014-6-20) Hämtad från:

<http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2014/2014-6-20>

Socialstyrelsen (2015): *Grundbok i BBIC - Barns behov i centrum* (Artikelnr 2015-10-7). Hämtad 2016-02-27 från:
<http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2015/2015-10-7>

Socialstyrelsen (2016): *Individ- och familjeomsorg - Lägesrapport 2016* (Artikelnr 2016-2-22). Hämtad 2016-02-27 från:
<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/20080/2016-2-22.pdf>

SOSFS 2007. *Strategi för samverkan – kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa* (Artikelnr 2007-123-31). Hämtad från
http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/9205/2007-123-31_200712331.pdf

SOSFS 2010. *Barn som utsätts för fysiska övergrepp* (Artikelnr 2010-3-10). Hämtad från
<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/17955/2010-3-10.pdf>

SOSFS 2014:6. *Handläggning av ärenden som gäller barn och unga* (Artikelnr 2014-5-20). Hämtad från <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2014/2014-5-20>

SOSFS 2014:10. *Förebyggande av och behandling vid undernäring* (Artikelnr 2014-10-12). Hämtad från
<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19550/2014-10-12.pdf>

SOSFS 2015:10. *Basal hygien i vård och omsorg* (Artikelnr 2015-5-10). Hämtad från <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19819/2015-5-10.pdf>

SOU 2009:68. *Lag om stöd och skydd för barn och unga (LBU)*. Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer.

SOU 2010:64. *Se de tidiga tecknen - forskare reflekterar över sju berättelser från förskola och skola*. Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer.

Strander, Kerstin (2008): ”Goda pedagogiska miljöer – fristad och utmaning” i Brodin, Jane (red.) *Barn i utsatta livssituationer*. Malmö: Gleerups.

Svedberg, Lars (2012): *Gruppsykologi. Om grupper, organisationer och ledarskap*. Lund: Studentlitteratur.

UNICEF (u.å.): *Barnkonventionen*. Hämtad 2016-04-15 från

<https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten#full>

Vetenskapsrådet, Svenska (u.å.): *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*.

Bilaga 1, enkät

Bakgrund

1. Vad har du för **utbildning**?

- Ingen
 - Barnskötare
 - Förskolepedagog

 - Annan:
-

2. Hur många **år** har du arbetat inom barnomsorgen?

- 0-1 år
 - 2-3 år
 - 4-7 år
 - 7-10 år
 - Över 10 år
-

3. Vilken **stadsdel** arbetar du inom?

- Angered
- Askim-Frölunda-Högsbo
- Centrum
- Lundby
- Majorna-Linné
- Norra Hisingen
- Västra Göteborg
- Västra Hisingen
- Örgryte-Härlanda
- Östra Göteborg

4. Har du fått **information** om anmälningsskyldighet?

- Ja
 - Vet inte
 - Nej
-

5. Vem **bestämmer** på förskolan om oron du känner för ett barn ska anmälas eller inte?

- Jag själv
 - Kollega
 - Förskolechef
 - Vet inte

 - Annan:
-

Frågor om oro och utsatthet hos barn

6. Vad har **du** för inställning till orosanmälningar?

- Mest positiv
 - Ganska positiv
 - Varken positiv eller negativ
 - Ganska negativ
 - Mest negativ
 - Vet inte
-

7. Har **du** deltagit i att göra en anmälan om oro för ett barn?

- Ja
- Nej (gå vidare till fråga 9)

8. Hur **många** orosanmälningar har du deltagit i?

- 1-5
 - 6-10
 - 11-15
 - 16-20
 - Mer än 20
-

9. Vad kan **hindra eller stoppa** dig från att göra en orosanmälan? (Kryssa de alternativ som stämmer in)

- Jag själv (rädsla för att ha fel, tidsbrist)
 - Kollegor
 - Förskolechef
 - Föräldrarna (rädsla för att skada relationen, risk för att bli hotad)
 - Socialtjänsten (att anmälan inte tas på allvar, otrevligt bemötande)
 - Polis (att anmälan inte tas på allvar, otrevligt bemötande)
 - Vän (rådgivning av vän att inte anmäla)
 - Ingenting
 - Vet inte
 - Annan:
-

10. Det står i lagen att förskolepersonal ska anmäla om det finns oro för ett barn. Tycker du att det är svårt att avgöra när det är oro?

- Ja
- Vet inte
- Nej

11. Kan du **avgöra** om det finns oro för ett barn genom att se tecken hos barnet?

- Ja
 - Vet inte
 - Nej
-

12. Skulle du vilja ha mer **kunskap** om vad som är oroande signaler eller uttryck hos barn?

- Ja
 - Vet inte
 - Nej
-

13. Har du och dina kollegor **olika** syn på vad som är oroande?

- Ja
 - Ibland
 - Vet inte
 - Nej
-

14. Vad tror du är **anledningen** till att ni tycker olika? (Kryssa de alternativ som stämmer in)

- Egen åsikt
- Ålder
- Utbildning
- Erfarenhet
- Engagemang i arbetet
- Värderingar
- Attityder
- Normer

15. Vågar du göra en orosanmälan om du är **ensam** i personalgruppen om att känna oro för att ett barn?

- Ja
 - Vet inte
 - Nej
-

16. Vilka/vilken form av oro är **svårast** att besluta om ifall det ska anmälas?
(Kryssa de alternativ som stämmer in)

- Anknypningsproblematik (relationen till vuxna och andra barn)
 - Avvikande / Normbrytande beteende
 - Bristande föräldraskap
 - Fysisk misshandel
 - Försummelse / Omsorgssvikt (barnets grundläggande behov tillgodoses inte, så som kärlek, mat, sömn och hygien)
 - När barn upplever / bevittnar våld i hemmet
 - Problem med barnets utveckling
 - Psykisk misshandel (förklara)
 - Sexuella övergrepp
 - Sjukdomstecken (barnet är ofta sjuk)
-

17. Anmäls **all** oro som förskolan känner för barn?

- Ja
- Vet inte
- Nej

18. Vad handlar de orosanmälningar **ofta** diskuteras på er förskola?

(Kryssa de alternativ som stämmer in)

- Anknätningsproblematik
- Avvikande / Normbrytande beteende
- Berättelser om något oroväckande i hemmet
- Berättelser om våld i hemmet
- Berättelser om att inte vara älskad / ensamhet / utanförskap
- Föräldraförmåga
- Hygien
- Missbrukande förälder/föräldrar
- Missbrukande förälder/föräldrar
- Relationsvåld i hemmet
- Sexuella övergrepp
- Syskons utsatthet i hemmet
- Undernäring
- Våld

- Inget
- Vet inte
- Annat:

19. Har du en relation med **alla** barn på din avdelning?

- Ja
- Vet inte
- Nej

20. Finns det barn på förskolan som **ingen** har en relation till?

- Ja
 - Vet inte
 - Nej
-

21. Vågar du **fråga** barn om hur de har det hemma när du känner oro?

- Ja
 - Ibland
 - Vet inte
 - Nej
-

22. Vad kan vara **anledningen** till att förskolan missar barn som mår dåligt?

- Barnen utmärker sig inte
- Lite personal
- Låg kunskap inom området
- Personalen är utarbetad
- Stora barngrupper
- Stress
- Vill inte se dem

- Vet inte
- Annan:

23. Utifrån ditt arbete på förskola. Tycker **du** att det som ska anmälas anmäls?

- Ja
 - Vet inte
 - Nej
-

24. Tycker du att förskolan **väntar** för länge med att göra en orosanmälan?

- Ja
 - Ibland
 - Vet inte
 - Nej
-

25. Vad är det **svåraste** med att göra en anmälan?

Svara med egna ord:

26. Vad skulle kunna **förbättras** angående orosanmälningar inom förskolan?

Svara med egna ord:

Tusen tack för dina svar! 😊

Bilaga 2, mail till förskolechefer

Hej!

Vi är två socionomstudenter från Göteborgs Universitet som just nu skriver vår kandidatuppsats. Vi har skapat en enkät som tar cirka 10 minuter att fylla i. Enkäten riktar sig till förskolepersonal och vi ber om ditt godkännande att få dela ut enkäter på din förskola. Det redovisas endast vilken stadsdel som deltar och inte namn på förskolan.

Syftet med vår undersökning är att lyfta fram förskolepersonalens situation och hur barns utsatthet upplevs inom förskolan. Vi vill belysa förskolepersonalens viktiga arbete och den svåra situation de ställs inför när barn far illa. Lagen saknar en tydlig förklaring för vad som är oro vilket vi vill lyfta fram.

I det bifogade följebrevet kan du läsa mer om undersökningen. Tanken är att lämna ut enkäterna i fysisk form och sedan samla in dem veckan därpå. Vi har även utformat enkäten så att den kan besvaras på internet om så önskas. Samtycker du till att din förskola deltar i undersökningen får du gärna kontakta oss så snart som möjligt för att bestämma när enkäterna kan delas ut.

Det svåra med att utföra en undersökning är att få många deltagare så vi hoppas på stöd från dig och att detta kan vara ett sätt uppmärksamma små barns utsatthet.

Tack på förhand!

Med vänliga hälsningar

Lee Westholm och Lisa Berglöf

Bilaga 3, enkätens följebrev

GÖTEBORGS UNIVERSITET INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Hej!

Vi är två socionomstudenter från Göteborgs Universitet som just nu skriver vår kandidatuppsats. Vi har skapat en enkät som tar cirka 10 minuter att fylla i. Det redovisas endast vilken stadsdel som deltar och inte namnet på förskolan.

Syftet med vår undersökning är att lyfta fram förskolepersonalens situation och hur barns utsatthet upplevs inom förskolan. Vi vill belysa förskolepersonalens viktiga arbete och den svåra situation de ställs inför när barn far illa. Lagen saknar en tydlig förklaring för vad som är oro vilket vi vill lyfta fram.

De mest utsatta barnen idag är de i åldern 0-6 år. Förskolepersonal är de som träffar flest barn inom denna åldersgrupp och därför riktar vi vår undersökning till er. Vi ställer därför frågor om orosanmälningar (anmälan vid oro för ett barn) och om barns utsatthet.

Vi är tacksamma om du vill fylla i vår enkät och svara gärna så ärligt som möjligt.

Att delta i studien är *frivilligt* och alla som deltar garanteras *full anonymitet*. Era chefer eller andra kommer inte att få information om vad deras förskola har svarat.

Om du har andra frågor får du gärna kontakta oss eller vår handledare. När uppsatsen är klar publiceras den på GUPEAs hemsida och skickas till de förskolor som deltagit.

Med vänliga hälsningar,

Lee Westholm
Telefonnummer:
Mailadress:

Handledare: Linda Mossberg
Telefonnummer:
Mail:

Lisa Berglöf
Telefonnummer:
Mailadress:

Bilaga 4, följbrev Facebook

Känner du nån som känner nån som arbetar inom förskola ? Tipsa gärna vänner o familj om vår undersökning . Målet på 400 svar är nu inom räckhåll

(Obs fyll i den från dator då telefon inte har fungerat alla gånger)

Hej alla som arbetar inom förskolan i Göteborg!

Vi är två socionomstudenter från Göteborgs Universitet som ska skriva vår kandidatuppsats (C-uppsats) och skulle behöva er hjälp.

De mest utsatta barnen idag är de i åldern 0-6 år. Många av dessa barn uppmärksammas inte och det har gjort att vi ställt oss frågan om vad detta kan bero på.

Förskolepersonal, ni är de som träffar flest barn inom denna åldersgrupp och därför riktar vi vår undersökning till er.

Syftet med vår undersökning är att lyfta fram ert, förskolepersonalens, perspektiv på oro för barn och hur det hanteras i praktiken. Vi ställer därför frågor om orosanmälningar (anmälan vid oro för ett barn) och om barns utsatthet .

Enkäten tar cirka 10 minuter att genomföra. Att delta i studien är frivilligt och dina svar är helt anonyma. Det går inte att avbryta sin medverkan när formuläret är ifyllt då vi inte kan se vem personen är som svarat.

Om du har andra frågor får du gärna kontakta oss eller vår handledare. När uppsatsen är klar publiceras den på GUPEAs hemsida.

Med vänliga hälsningar,

Lee Westholm , Mail:

Lisa Berglöf, Mail:

Handledare: Linda Mossberg, Mail: